

Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему

«РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАВЧАЛЬНО- ІГРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ»

Виконала:

студентка II курсу, 24-А групи

Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Лошак Анна Юріївна

Науковий керівник:

д. пед. н., професор Міненко Антоніна Олексіївна

Чернігів – 2021

Роботу подано до розгляду «__»_____ 2021 року.

Студентка

(підпис)

Лошак А. Ю.

Науковий керівник

(підпис)

Міненко А. О.

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти* протокол №__ від «__» _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	11
1.1. Основні тенденції реформування освітнього простору закладів дошкільної освіти в Україні.....	11
1.2. Роль пізнавального інтересу у формуванні особистості дошкільника...20	20
1.3. Освітнє середовище ЗДО як важливий компонент формування особистості дошкільника.....	30
Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАВЧАЛЬНО-ІГРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	42
2.1. Дослідження рівнів сформованості пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі.....	42
2.2. Впровадження та аналіз методик розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі.....	53
2.3. Методичні рекомендації для розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі.....	58
Висновки до розділу 2.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Соціальні, економічні та соціокультурні зміни, які на даний час відбуваються в нашому суспільстві, об'єктивно вимагають істотних змін у всій системі освіти, яка зорієнтована на входження в європейський освітній простір. Мета педагогічної науки та передової практики в сучасних реаліях це пошук ефективних шляхів реалізації особистісно-орієнтованого підходу до кожної дитини, засобів впливу на почуття та поведінку при стимулюванні пізнавальної активності дітей дошкільного віку у всіх видах діяльності, які властиві для даного віку.

Необхідність розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку зумовлюється тим, що саме в період дитинства людина повинна опанувати необхідними для життя формами поведінки, досягти високого рівня розвитку у порівнянні з іншими істотами, у яких період дитинства майже відсутній або занадто короткий. Дошкільний вік забезпечує загальний розвиток дитини та має стати фундаментом для набуття надалі спеціальних знань та навичок з різних видів діяльності.

Загальновідомо, що засіб взаємодії зі світом, інструмент розвитку емоційних сфер дошкільнят є гра як основна вікова діяльність. Сьогодні поняття «ігри» є предметом дослідження багатьох галузей знань. До них належать філософія, психологія, логіка, лінгвістика, література, економіка, математика тощо. Інтерес до ігор як наслідування певних функцій людського життя виник на ранніх етапах розвитку цивілізації, його роль та значення протягом історії поширюються від суто практичної підготовки дітей до трудової діяльності в майбутньому до повчальних та розважальних функцій та здатності підтримувати фізичне та психологічне здоров'я дітей. Тому гра часто виступає в ролі психотерапевтичної процедури, дозволяючи дітям пізнати можливості свого життя за межами повсякденної реальності, запобігти формуванню стереотипів, недовіри до своїх сил та можливостей.

Стрімкий темп соціальних змін в теперішній час поставив перед педагогами та психологами актуальне та проблемне питання зміни освітянської парадигми, формування в суспільстві розуміння важливості ранніх етапів життя людини як найвідповідальнішого періоду її соціального становлення. Забезпечити фізичний та емоційний розвиток дитини дошкільного віку, як основи всебічного розвитку можливо з поступового опанування нею соціокультурних досягнень суспільства, формування здатності усвідомити себе, суспільне довкілля та взаємодіяти з його соціальними об'єктами, інтеграція України в Європейський освітній простір обумовлює нові правила, нові вимоги та нові стандарти освіти, які мають бути закладені, починаючи з раннього дитинства.

Побудова та розвиток сучасної моделі дошкільної освіти та удосконалення процесів виховання повноцінної особистості є одним з основних завдань, яке стає неможливим без прогресивних ідей педагогів та вчених, осмислення попереднього історичного досвіду, що дозволить не тільки зрозуміти діалектичну сутність процесів, а й зробити прогноз у сфері процесу генерації педагогічних інновацій.

Феномен пізнавальної діяльності як один з найважливіших факторів процесів навчання та виховання завжди в центрі уваги дослідників, оскільки світ навколо нас стрімко розвивається, а успішна взаємодія людини та навколишнього світу можлива лише завдяки її активній діяльності та інтелектуальним здібностям. Дослідження пізнавальних інтересів дитини висвітлені в працях педагогів та психологів: Л. Аристової, М. Данилова, Я. Коменського, В. Лозової, І. Лернера, М. Махмутова, Д. Локка, Н. Половнікової, О. Савченко, К. Ушинського, Т. Шамової та інших, які визначали пізнавальну діяльність як природний феномен прагнення людини до пізнання навколишнього світу та місце людини в цьому світі.

Дослідженнями науковців у сфері дошкільної освіти та дитячої психології: Л. Буркової, Т. Кондратенко, С. Ладивір, М. Лісіної, Л. Лохвицької, М. Піддякова, О. Проскури, В. Суржанської, Г. Стадника,

Т. Ткачука та інших доведено, що найбільш інтенсивно пізнавальний інтерес формується у дитини саме в дошкільному віці. Ними було визначено його сутність, види та критерії.

Вивченням процесів формування пізнавальних інтересів та когнітивних особливостей дітей дошкільного віку займалися М. Беляєв, Л. Божович, Л. Гордон, В. Лозова, А. Маркова, Н. Морозова, С. Рубінштейн, Ж. Тельнова та інші.

Філософсько-культурологічними та педагогічними підходами до гри присвятили праці видатні мислителі минулого Платон, Аристотель, Ж.Ж. Руссо, Г. Спенсер, Ф. Шиллер, Дж. Локк, Г. Сковорода, Я. Коменський; філософському трактуванню зародження та значення – М. Каган, Г. Гегель, І. Зязюн, П. Лавров, М. Каган та ін.; сучасним суспільно-орієнтованим підходам до оцінки ігрової діяльності – Т. Цвелих, С. Шацький та ін.; творчим іграм соціального характеру – А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Іванов, В. Терський, Л. Коваль; етнічними особливостями ігрової взаємодії – І. Нечуй-Левицький, О. Духнович, Г. Волков, Л. Федорова; іграм, які розвивають інтелектуальні здібності дітей – В. Рибальський, В. Бараханов, Л. Фрідман та інші.

Сучасні дослідження творчої ігрової діяльності дітей як комплексного засобу, який спонукає до самооцінки, самоаналізу та саморозвитку особистості науково-методичні дослідження здійснювали: Л. Коваль, І. Іванов, О. Газман, Л. Куликова, В. Караковський, В. Шмаков, Г. Селевко та інші.

Незважаючи на численні дослідження, частина проблеми, яка обрана темою даної роботи є на сьогодні ще недостатньо вивченою та висвітленою, тому надзвичайно актуальним є проведення подальших досліджень з урахуванням нових умов та соціально-економічних можливостей сучасних реалій в Україні.

Мета дослідження: на основі теоретичного обґрунтування особливостей сучасного освітнього простору закладів дошкільної освіти розробити методику розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі та перевірити її ефективність.

Для виконання мети дослідження були поставлені наступні **завдання:**

1. Дослідити основні тенденції реформування освітнього середовища закладів дошкільної освіти.

2. Визначити роль пізнавального інтересу та обґрунтувати освітнє середовище ЗДО як важливий компонент формування особистості дошкільника.

3. Розробити та експериментально перевірити ефективність методик розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі.

Об'єкт дослідження: освітній процес дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі

Методи дослідження:

теоретичні: методи вивчення теоретичного та методичного матеріалів, методи аналізу та логічного узагальнення наукових джерел з психології, педагогіки, соціології, з метою формулювання теоретичних засад дослідження та закономірностей гармонійного розвитку особистості на основі ігрової діяльності;

емпіричні: аналіз методик, що визначають рівень сформованості пізнавальних інтересів старших дошкільників, спостереження за ігровою діяльністю дітей, бесіда, анкетування;

статистичні: кількісний та якісний аналіз експериментальних даних та результатів дослідження.

Джерела дослідження. Джерелами інформації в роботі слугували Закони України, урядові розпорядження та постанови, офіційний сайт Міністерства освіти і науки України, навчальні посібники, методичні матеріали за темою роботи, праці науковців та наукові статті, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні та застосуванні системи ігрових вправ у якості ефективних педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення роботи. Здобутими емпіричними даними можливо скористатися для розширення методологічної бази викладання навчальних курсів та практикуму із дошкільної педагогіки, методик співпраці дошкільного навчального закладу з батьками.

База дослідження. Карпилівський заклад дошкільної освіти загального розвитку Деснянської селищної ради Чернігівської області.

Апробація результатів дослідження.

1. Лошак А. Ю. Особливості пізнавальної діяльності дітей старшого дошкільного віку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (м. Київ, Україна, 6–7 листопада 2020 року, форма участі - дистанційна). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 2. С. 104-108.

2. Лошак А.Ю. Методичні рекомендації для розвитку дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі (*подано до друку*).

3. Міжнародна науково-практична конференція: «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (м. Київ, Україна, 6-7 листопада 2020 року, форма участі - дистанційна).

4. IV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» У рамках проєкту

Еразмус + (м. Вінниця, Україна, 10-11 грудня 2020 року, форма участі - дистанційна).

5. Студентська наукова конференція з міжнародною участю Тираспольського державного університету «Актуальні проблеми психопедагогіки загальної освіти» (м. Кишенів, Республіка Молдова, 28 квітня 2021 року, форма участі - дистанційна). Тема: Психолого-педагогічні основи пізнавального розвитку в роботі з дітьми дошкільного віку.

6. Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти» (м. Чернігів, Україна, 11-12 червня 2021 року).

7. Лошак А. Ю. Менеджмент і управлінська діяльність в освіті як психологічне визначення особистості. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти» (м. Чернігів, Україна, 11-12 червня 2021 року, форма участі - очна). Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (11-12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). м. Чернігів, 2021. С. 120-123.

8. Розвиток Soft skills у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник / під. ред. Коршун Т., Лошак А., Шиш Ю., Мікрюкової В., Зацаринної А., Саннікової А. Чернігів: ФОП Баликіна С. М., 2021. 24 с.

9. Компаративістика в дошкільній та початковій освіті: навч. посібн. для здобувачів вищ. освіти / упорядн.: Гавриленко Т., Бурковець В., А. Зацаринна та ін.; наук. ред. Гавриленко Т. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2021. 120 с.

Структура роботи: робота складається із вступу, двох розділів, підрозділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основної частини роботи складає 60 сторінок. Список використаних джерел містить 46 позицій. Робота має 12 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Основні тенденції реформування освітнього простору закладів дошкільної освіти в Україні

Зважаючи на те, що процес євроінтеграції України, зокрема в освітній простір, сприяє стрімкому розвитку нових підходів в освіті дітей дошкільного віку, існує необхідність в подальшому розвитку методології дошкільної освіти дітей. Прогресивні та динамічні зміни спонукають змінювати старі підходи формування особистості та здійснювати інтеграцію в нових умовах, за допомогою прогресивних педагогічних та психологічних методик. Пристосування дітей до сучасних умов, їх соціалізація, всебічний розвиток особистості є актуальними завданнями для сучасного етапу розвитку педагогіки та психології. Питання виховання повноцінної особистості в сучасній Україні спонукає до дієвих кроків як на державному рівні, так і на рівні кожного освітнього закладу.

«Державна політика у сфері освіти і науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя. Досягнення цих цілей потребує узгоджених політичних ініціатив, ефективних управлінських рішень та довгострокових інвестицій. Очевидно, що сьогодні українська освіта не відповідає ані сучасним запитам з боку особистості та суспільства, ані потребам економіки, ані світовим тенденціям. Саме тому здійснюється *системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях...*» [40]. Уряд України одним з основних пріоритетних напрямків сучасної освітньої реформи в

державі визначає доступну та якісну дошкільну освіту: «Мета реформи - Кожна дитина має доступ до якісної дошкільної освіти» [40].

Гарантування реалізації конституційних прав людини та дитини зокрема являється обов'язком держави. З метою забезпечити дітям захист їх прав та можливість сформуватися та реалізуватися як особистість в сприятливих умовах створені численні документи та законодавчі акти на державному та міжнародному рівнях.

Конституцією України закріплено право людини на життя та рівність дітей у правах (частина 1 ст. 52) [11]. Закон України «Про охорону дитинства»[4] передбачає систему означених заходів охорони дитинства, яка містить забезпечення належних умов для охорони здоров'я, виховання, навчання, фізичного, психічного, духовного, соціального та інтелектуального розвитку дітей. В законах України «Про освіту» [28] та «Про дошкільну освіту» [29] визначені організаційні, правові та фінансові засади розвитку та функціонування дошкільної освіти, яка повинна забезпечити розвиток, виховання та навчання, використовуючи надбання вітчизняного та світового педагогічного досвіду. Також дитина має і інші права, передбачені Сімейним кодексом України, Законами України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [31] та «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [32], іншими чисельними актами та указами.

У Загальній декларації прав людини Організація Об'єднаних Націй проголошує, що діти мають право на особливе піклування та допомогу, що закріплено у Статуті Організації Об'єднаних Націй. У «Конвенції про права дитини» 1989 року, ратифікованій Україною у 1991 році [12] Організація Об'єднаних Націй закріплює та визнає наступне: дитині для повного та гармонійного розвитку необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері любові, щастя і розуміння, забезпечуючи необхідність в особливому захисті дитини, який передбачений в Женевській декларації прав дитини 1924 року та Декларації прав дитини, прийнятій Генеральною Асамблеєю 20 листопада 1959 року, та визнана в Загальній декларації прав людини, в Міжнародному

пакті про громадянські та політичні права (зокрема, в статтях 23 і 24), в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (зокрема, в статті 10), а також у статутах і відповідних документах спеціалізованих установ і міжнародних організацій, що займаються питаннями добробуту дітей. Враховуючи, що діти, внаслідок розумової та фізичної незрілості, потребують спеціального піклування та охорони ці принципи закріплені в Декларації прав дитини.

Виділяючи *основні проблеми*, які заважають на сьогодні розвитку вітчизняної дошкільної освіти та відповідності європейським стандартам, український Уряд ключовою проблемою називає суперечність між наявними можливостями та потребою дошкільної освіти у дітей дошкільного віку. Відсутність якісної дошкільної освіти для великої кількості дітей може істотно понизити потенціал цілісного розвитку, майбутніх навчальних здобутків та збільшити соціальну нерівність у довгостроковій перспективі. Також існують і інші невирішені проблемні питання, які потребують першочергового вирішення [40]:

1. Наповнюваності груп ЗДО з порушенням нормативів, що зумовлює погіршення умов перебування дітей та якості дошкільної освіти.

2. Існує потреба розширити мережу приватних дошкільних закладів, прибрати наявні приватні заклади з тіні та створити належні умови для отримання ними ліцензій.

3. Вчителі дошкільних закладів найбільш соціально незахищені, у них найбільше кількість годин тижневої роботи (30 годин), роботи за сумісництвом (більшість працює за ставкою 0,85-0,9) та низька заробітна плата. Як наслідок, значно бракує молодих спеціалістів, які могли б заповнити істотну кількість вакансій.

Таким чином, у сфері дошкільної освіти важливим питанням є суперечності між наявними потребами та можливостями дітей здобути дошкільну освіту. Видатки державного бюджету на розвиток освіти та науки на 2021 рік складає 139,5 млрд грн. (Додаток А).

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти [35] в Україні на період до 2021 року та Планом заходів щодо її впровадження [36], *пріоритетами державної політики* в цій сфері визначається розвиток дошкільної освіти: відновлення раніше закритих дошкільних закладів та розширення мережі з метою повністю задовольнити потреби населення України, 100% охоплення обов'язковою дошкільною освітою дітей старшого дошкільного віку та значне урізноманітнення її форм, створення оптимальних умов (організаційно-освітніх, гігієнічних, навчально-методичних та матеріально-технічних) для належного функціонування навчальних закладів дошкільної освіти. Оновити зміст, формат, методи та засоби виховання та розвитку дітей дошкільного віку відповідно до сучасних вимог Базового компонента дошкільної освіти та рекомендованих Державним Стандартом програм розвитку дитини. Також затверджується перегляд підходів до визначення заробітних плат працівникам закладів, харчування дітей та інше.

Основні завдання реформування та розвитку дошкільної освіти в Україні як ключового напрямку стратегії держави на довгострокову перспективу закріплені Кабінетом Міністрів України у новій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки [37]. В сучасних умовах держава бере курс на запровадження обов'язкової дошкільної освіти дітей із п'ятирічного віку та досягнення необхідного стану та кількості закладів дошкільної освіти з урахуванням цієї мети та для задоволення потреб населення України у якісній дошкільній освіті на найближчі роки.

У січні 2021 р. Міністерство освіти і науки України разом із науковцями та педагогами провело *оновлення нормативно-правової бази* реформування дошкільної освіти з урахуванням пріоритетів розвитку української системи освіти. Затверджено нову редакцію *Базового компонента дошкільної освіти*, який є Державним стандартом дошкільної освіти [34]. Це ще один крок для забезпечення рівного доступу до якісної дошкільної освіти та дошкільного закладу за міжнародними стандартами в

Україні. Державні стандарти були оновлені, щоб забезпечити єдність та наступність у процесі реформування дошкільної та початкової освіти, продовжуючи традиції розвитку стандартів дошкільної освіти (1998 та 2012) [26] (Додаток В).

Для досягнення Україною європейських стандартів освітніх процесів, необхідним є проведення цілої низки заходів реформування освітньої дошкільної системи за новими підходами на основі міжнародних стандартів та європейської практики (Додаток Г). Основними підходами до організації освітнього процесу заявлені: особистісно-орієнтований, інтегрований, компетентнісний, діяльнісний.

Основними принципами впровадження оновленого Державного стандарту є [34]:

- принципи демократії – формування основи демократичного суспільства, яке засновано на урахуванні думки кожного та вираження кожним своїх думок;
- принципи рівного доступу до якісної дошкільної освіти для всіх дітей, незалежно від місця проживання, фінансового стану чи фізичних / інтелектуальних можливостей.
- забезпечення сталого розвитку України та її європейський вибір на засадах суспільної, екологічної та економічної свідомості, відповідальності за власні дії та вплив на навколишнє середовище;
- міжвідомчі взаємодії – співпраця між навчальними закладами та психологічними, соціальними та медичними службами;
- державно-приватне партнерство в організації та управлінні дошкільною освітою;
- партнерство учасників суспільно-освітнього процесу – засновники закладів, батьки чи особи, які їх замінюють, керівники та працівники дошкільних закладів, фахівці, які надають освітні послуги дітям дошкільного віку, та інші спеціалісти.

Основними цінностями дошкільного освітнього процесу за Державним Стандартом України є [34]:

- самоцінність дошкільного дитинства, визнання його потенціалу та особливої ролі у формуванні особистості;
- щасливе життя дитини дошкільного віку є передумовою її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;
- повага до дитини, її особливостей розвитку та особистого досвіду;
- фізичне, психологічне та соціальне здоров'я дитини;
- усвідомлення життя та щастя як здатність плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі природного, матеріального та соціального оточення;
- розвиток творчих талантів, здібностей, задатків дітей;
- традиції національного досвіду сімейної та громадської освіти для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями.

У Базовому компоненті називаються *компетентності дитини*, які є ключовими для дошкільної освіти: здоров'язберезувальна, рухова, особистісна, технологічна та предметно-практична, логіко-математична, дослідницька, ігрова та інші, їх розвиток має важливе значення для фізичного становлення та особистісного зростання, що має продовження у початковій освіті та впродовж життя людини (Додаток Б). Компетентності, що виникають в результаті дошкільної освіти та власного потенціалу, відображають систему взаємопов'язаних елементів фізичного, психічного, соціального та духовного *розвитку особистості дитини* [34]:

- емоційно-ціннісного ставлення;
- сформованості знань;
- здатності до активного, творчого впровадження набутого досвіду та здобуття відповідних навичок.

Інваріантні складники Базового компонента (Державного Стандарту) дошкільної освіти є освітні напрямки: «Особистість дитини»,

«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва». Основними освітніми лініями в програмі розвитку дитини «Українське дошкілля» для старшого дошкільного віку стали [3]:

1. В освітньому напрямку «Особистість дитини» задіяні основні здібності: особистісні, рухові, здоров'язбережувальні. Суть програми – наявність стійкої мотивації до щоденних проявів у дитини різних видів рухової активності, поліпшення функціональних можливостей організму, вдосконалення важливих рухових навичок, розвитку фізичних та психологічних якостей.

2. Програма виховання та навчання дітей «Гра дитини», представлена у Базовому компоненті дошкільної освіти найбільше відповідає темі дослідження даної роботи. У змісті доопрацювань, які досить значні та суттєві, викладено інформацію оптимального обсягу та відповідну віковим можливостям дітей молодшого дошкільного віку, враховані сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти. В її основі закладено основи компетентнісного підходу, показано, яким чином ігрова діяльність має впливати на розвиток ключових компетенцій дитини.

3. У програмі «Дитина в соціумі» особливе місце в освіті дітей старшого дошкільного віку теж посідають народні ігри, які є скарбницею духовних надбань народу. Проведене дослідження програми доводить, що різноманітність ігрової діяльності за змістом, видами, формою, являється одночасно оцінкою емоційного та особистісного розвитку дитини.

4. Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» заснована на наступних компетентностях дитини: предметно-практичній, технологічній, сенсорно-пізнавальній, логіко-математичній та дослідницькій. Сутність програми - обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, моделювання. Творчий прояв себе у самостійній предметно-практичній діяльності.

5. Освітній напрям «Дитина у світі культури» та «Дитина у природному довкіллі» представляють знайомство дитини з життєдіяльністю людини у природному довкіллі та предметно-практичну та художньо-продуктивну діяльність, відкриваючи природний світ та світ мистецтва.

Концептуальні ідеї програм для дошкільного віку слугують варіантами реалізації та методичних основ Базового компонента дошкільної освіти в умовах широкого реформування освітніх процесів в Україні.

Основними здобутками реалізації реформування дошкільної освіти протягом 2020 та 2021 років можна назвати [24]:

- затвердження Кабінетом України змін до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності [13], що сприяло активному створенню та роботі приватних навчальних закладів та дитячих садків та розширенню мережі освітніх послуг;

- розроблений проект Концепції розвитку дошкільної освіти в Україні. Його основними принципами стали основні положення Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дітей, Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права людей з інвалідністю та Цілі сталого розвитку 2030, Європейські рамки якості дошкільної освіти та догляду за дитиною, закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», інші положення про забезпечення прав дітей дошкільного віку, узгоджені із загальною Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;

- Кабінетом міністрів України затверджено нове «Положення про заклад дошкільної освіти» [38], основними засадами якого є: нові процедури зарахування та відрахування, запровадження електронних систем взаємодії, оновлення положень керівництва закладом, структури та організації освітньої діяльності, фінансово-господарської та комерційної діяльності;

- розроблена дорожня карта організації діяльності закладів дошкільної освіти, також з наголосом на аспектах діяльності в умовах корона вірусної інфекції;

- затверджена нова редакція Базового компонента (Державного стандарту дошкільної освіти), що повинно стати вагомим доказом та підставою для продовження реформ освіти в Україні;

- запроваджена компанія НУМО (платформа для розвитку дітей дошкільного віку) спільно з ЮНІСЕФ;

- проведено підготовку до нового проекту оцінювання якості освітніх процесів в закладах дошкільної освіти за новими методиками ECERS-3;

- підготовка Міністерством освіти і науки України нової редакції Закону «Про дошкільну освіту» на базі основних положень Закону «Про освіту», де буде розміщено низку інноваційних положень відносно реформування дошкільної освіти на основі трансформацій суспільства в сучасній Україні;

- запровадження нових професійних стандартів за професіями вихователя та керівника закладу;

- створення додаткових місць у закладах дошкільної освіти шляхом розширення мережі та ліцензування приватних закладів.

Таким чином, нова освітня політика Уряду та Міністерства освіти і науки України пріоритетним напрямком називає дошкільну освіту, яка повинна слугувати надійним фундаментом для освіти в державі загалом. Для приведення цієї освітньої ланки до необхідного рівня міжнародних стандартів, необхідна реорганізація та реформування кожного з елементів системи дошкільної освіти та особливу увагу приділяти підходам наступності між дошкільною та шкільною освітою з обов'язковим урахуванням сучасних тенденцій в освітній сфері України та економічних. Політичний та суспільних процесів. Які відбуваються в умовах стрімкого розвитку української держави та глобальних світових процесів. Необхідним є

об'єднати зусилля влади на всіх рівнях для визначення та розв'язання основних нагальних проблем дошкільного освітнього середовища.

1.2. Роль пізнавального інтересу у формуванні особистості дошкільника

Проблеми, що формують пізнавальну діяльність старших дошкільників, актуальні для сучасного громадянського суспільства, яке вимагає позитивної, активної, ініціативної, всебічно розвиненої, творчої особистості. Особливістю пізнавальної діяльності у дітей дошкільного віку є рівень сформованості, який у майбутньому стане міцною основою для пізнавального розвитку протягом майбутнього життя. Потрібні подальші дослідження цих питань, в тому числі для підготовки вихователів до впровадження педагогічного керівництва в процесі формування пізнавальної діяльності дошкільників у різноманітних видах діяльності. Попри те, що поняття пізнавального інтересу широко використовується як у науковій літературі, так і в освітній практиці, дослідження цього явища залишаються актуальними.

Джерелом пізнавального інтересу, як відомо, є когнітивна потреба, а процес задоволення цієї потреби виконується як пошук, спрямований на відкриття невідомого та його засвоєння. Питання пізнавального інтересу розглядається разом з діяльністю та тісно пов'язане з такими поняттями, як самостійність та незалежність, на інтереси дитини впливають знання, надані їй, що пов'язано з відкриттям, яке зробила вона сама. Тому умовою розвитку пізнавального інтересу дитини та підняття його на вищий рівень є власна практична дослідницька діяльність дитини [19, с. 34].

Дошкільне дитинство характеризується періодом інтенсивних розумових та фізичних дій в плані накопичення духовних сил. Саме в цей час відбувається інтенсивний зріст організму дитини, зокрема підсилюється активність мозку, зумовлюючи активні процеси вищої нервової діяльності.

Дошкільний вік, згідно з науковими доробками, – етап фізичного та психічного розвитку дитини від 3-6 років. Коли суспільство говорить про «ранній розвиток», мають на увазі інтенсивний розвиток здібностей дитини віком від 0 до 5-6 років. Після того, як вчені з'ясували, що розвиток клітин головного мозку до трьох років завершується на 70%, а до шести-семи років – на 90%, стало ясно, скільки можливостей ми втрачаємо, не використовуючи вроджений потенціал малюка [25].

На шостому році життя у дитини відбувається формування первинних форм тіло будови, відповідної статі. Збільшується ріст та вага, загальна будова тіла, відбувається збільшення ваги м'язів, зорових та слухових характеристик, але найбільш важливі та суттєві зміни відбуваються в психічній сфері дитини. Ці зміни стосуються пізнавальної, емоційної та вольової сфер та свідчать про певний переломний період, перехід дитини до систематичного навчального процесу.

У програмі «Українське дошкільня» *вікові особливості* розвитку пізнавальної діяльності у дітей старшого дошкільного віку передбачають те, що дитина вивчає нові способи сприйняття та захоплюються всім яскравим, емоційно забарвленим, досліджуваним та експериментальним, вона вже зацікавлена не тільки в результатах, а також у самому процесі. Дошкільнята роблять припущення, узагальнюють, порівнюють, роблять висновки, дивляться на об'єкт чи його зображення та звертають увагу на деталі. На основі досягнень дитини в інтелектуальному розвитку, інтеграції та диференціації пізнавальних процесів значно розширюється, систематизується та набуває особистісного значення набуття довільного й усвідомленого характеру знань дитини. Це дає підстави говорити про закладення основи світогляду дошкільника [3].

Характерними ознаками для розвитку дитини старшого дошкільного віку являються ознаки [3], викладені у таблиці 1.1.

Таблиця 1. 1

Характерні ознаки розвитку дитини старшого дошкільного віку

(за Білан О.І., Низовською О.В. [22])

Психічні процеси	Характеристика
Довільна увага	Дитина здатна виокремити об'єкти діяльності, потрібні для виконання завдання та зосереджуватися на них. Вказівки повторюються для більшого зосередження, зростає стійкість уваги, яка проявляється у більш тривалих іграх, зростає також мимовільна увага.
Сприймання	Сприймання предметів та явищ сформоване як самостійний процес, відносно стійкий та цілеспрямований, категоріальний. Процес самостійного спостереження має ознаки узагальнення.
Пам'ять	Набуває якісно нових характеристик: довільних процесів запам'ятовування та відтворення, що має органічний зв'язок із міцністю пам'яті, великим обсягом завдяки певному накопиченому життєвому досвіду.
Мислення	Дитина вже може оперувати крім поодиноких чуттєвих образів, більш узагальненими уявленнями та судженнями. Тобто мислення дитини стає відокремленим від сприймання та практичної дії та стає самостійним процесом.
Мовлення	Відбувається перехід від переважно діалогічного мовлення до самостійних висловлювань, з'являються окремі форми міркувань та пояснень. Також формується внутрішнє мовлення, новий для дитини вид мовлення, який стає засобом внутрішніх розумових дій. Це є ознакою появи словесно-логічного мислення, яке сформоване в практичній діяльності. Провідний тип спілкування – спілкування з однолітками, з'являються монологи та відбувається планування практичної діяльності.

Уява	Набуває творчого характеру. Дитина може розрізняти уявне, справжнє та вигадане, проміжні етапи та кінцевий результат діяльності. Формується внутрішній світ та образ «Я», з'являється особливий вид яви – мрія.
Емоції	Стають стриманіші, діти можуть приховувати страх, невдоволення, агресію, менше ображаються. Засвоюють мову жестів, інтонації голосу, міміку. Диференціація почуттів продовжується та урізноманітнюється.
Воля	Дитина вже вчиться обмежувати бажання, оцінювати свою діяльність. Формується самоконтроль, та з'являється здатність перебороти привабливість об'єктів.
Почуття	Надалі формуються та стають більш вираженими почуття успіху чи невдачі, справедливості, дисциплінованості, відповідальності та стриманості.

Поняття «*інтерес*» педагогікою та психологією трактується як прояв пізнавальних потреб. Це забезпечує індивідуальний напрямок для досягнення мети діяльності, а отже, полегшує ознайомлення з новими фактами та здобуває глибоке відбиття реальності. Суб'єктивно інтерес проявляється у свідомості суб'єкта в емоційних тонах, набутих пізнавальним процесом. Задоволення інтересу не призводить до його згасання, викликає нові захоплення, які відповідають вищим рівням пізнавальної діяльності. Інтерес до динаміки його розвитку може перерости в нахил як прояв необхідності здійснювати діяльність, що викликає інтерес. При правильній організації педагогічної діяльності вихованців та систематичної та цілеспрямованої виховної діяльності виникнення пізнавального інтересу може і повинно стати стійкою рисою особистості дошкільника та здійснювати вагомий вплив на його розвиток [7, с. 89].

Отже, *пізнавальний інтерес* – це важлива мотивація, що стимулює дітей до активної діяльності, набуття знань, умінь, навичок, а головне – поява інтересу як більш стійкого емоційного ставлення до навколишньої дійсності.

Це внутрішній психологічний імпульс, який стимулює. Виходячи з цієї мотивації у розвитку дослідницької діяльності, діти дошкільного віку мають навчитися для себе якомога більше нового. Тому пізнавальний інтерес – це позитивне, вмотивоване та емоційне ставлення дитини до предмета пізнання, яке має систематично враховуватися, оскільки впливає на формування та розвиток особистісної орієнтації дитини та розвиватися у процесі навчання. Дошкільний вік вирізняється допитливістю, потребою в новому досвіді та бажанні експериментувати і досліджувати. Вчителю потрібно лише вміло підтримувати та стимулювати появу пізнавального інтересу шляхом експериментальної діяльності [7].

Проблема оптимізації пізнавальної діяльності, її ефективної організації управління набуває особливого значення як для особистісного, так і для інтелектуального розвитку дошкільників. Пізнавальний інтерес завжди стимулюється пізнавальною діяльністю. За результатами вивчення проблеми можна визначити *основні характеристики пізнавальної діяльності* дитини [41, с. 51]:

- пізнавальний інтерес визначається як стан, що передує та виробляє діяльність, як міра активності, як риса характеру, як якість особистості, як умова розвитку та як результат освіти;
- пізнавальна діяльність – це риса особистості, яка виявляється у ставленні до пізнавальної діяльності, що означає готовність, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння соціального досвіду, накопичених людством знань та методів діяльності;
- когнітивні інтереси дітей змінюються з віком та стають більш зосередженими і цілеспрямованими, але з певними чіткими проявами.

Погоджуємося із твердженням А. Лякішевої та В. Мозоль, що: «Два основні чинники визначають пізнавальну діяльність як умову подальшого успішного навчання: природна дитяча допитливість і стимулювальна

діяльність педагога. Джерелом першої є послідовний розвиток початкової потреби дитини у зовнішніх враженнях як специфічної людської потреби у новій інформації. Через нерівномірність психічного розвитку дітей (тимчасові затримки й відхилення від норми), відмінність в інтелектуальних здібностях та механізмах маємо значну варіативність розвитку пізнавальних інтересів дитини» [19, с. 35].

Ігрова діяльність та дослідницька активність дитини, яка включає пізнавальний інтерес, має складну та *взаємопов'язану структуру*. В ній виділяється [10]:

1. Мотиваційний компонент, пов'язаний з інтересом, бажанням дитини вести дослідницький пошук розв'язання проблеми та проявом наполегливості в досягненні мети. У структурі експериментальної діяльності це постановка проблеми і мети, які необхідно розв'язати.
2. Змістовний компонент, пов'язаний з уявленнями про можливі способи і засоби здійснення дослідницького пошуку способів розв'язання проблеми – це висунення гіпотез.
3. Операційний компонент, що відбиває досвід практичного використання дошкільниками дослідницьких умінь для розв'язання проблеми в процесі експериментування (перевірка гіпотез, аналіз отриманого результату та формулювання висновків).

Отже, дотримання даної орієнтовної структури та використання педагогом різноманітних методів і прийомів під час експериментальної діяльності з дітьми дошкільного віку (експериментальна робота, досліді, бесіди, спостереження, словесно-логічні завдання, проблемні ситуації, використання творів художньої літератури, праця на природі, ігри), дає можливість дітям досліджуючи самостійно отримати знання у певній логічній послідовності, а не готових знань від педагога. Тому можна виокремити такі основні *переваги експериментальної ігрової діяльності* з дітьми в дитячому навчальному закладі [7]:

- дошкільники мають змогу отримати реальні уявлення про досліджуваний об'єкт, про його взаємозв'язок з іншими об'єктами та з середовищем існування;
- під час експериментування діти здатні до таких розумових операцій, як аналіз і синтез;
- розвивається мовлення, оскільки дошкільнику необхідно розповідати про побачене, робити висновки;
- в процесі експериментальної ігрової діяльності формується самостійність, вміння ставити цілі, висувати гіпотези та вміння досягати поставленої мети;
- розвивається емоційна сфера дитини, проявляються творчі здібності, відбувається формування трудових навичок, зміцнюється фізичний стан шляхами задіяння рухової активності;
- під час експериментальної ігрової діяльності у дітей дошкільного віку розвивається пізнавальна активність та формується пізнавальний інтерес, який необхідний під час навчальної діяльності, як в дошкільному навчальному закладі, так і під час навчання в школі.

Отже, якщо застосовувати у дошкільному навчальному закладі експериментальну ігрову діяльність, то в результаті діти навчаться міркувати, сперечатись, сміливо висловлювати власну думку. Дошкільники опанують способи пошуку істини, а не будуть пасивним споживачем інформації (мало знати, слід ще й розуміти).

Завдяки ігровій діяльності пізнавальний інтерес виникає та розвивається. Це своєрідний епіцентр в результаті посилення навчання, розвитку пізнавальної активності у дітей, формування у них позитивного ставлення до процесу своєї роботи, що є засобом передачі соціального досвіду. Здатність бачити щось, дивуватися, захоплюватися, не відступати перед труднощами, отримувати відповіді та знову рухатися вперед до

невідомого—все це разом цікавить, дарує радість творчості, радість пізнання та тісно пов'язане з ігровою діяльністю [5].

Навчально-ігрова діяльність старших дошкільників зумовлює спілкування з дорослим, коли не тільки активізуються, спрямовуються, стимулюються дії, а й керуються процесом їх формування. Діти здобувають нові знання, вміння й навички, оскільки вивчають необхідні для цього дії та операції, опановують способи їх виконання. Серед таких дій називають передусім, цілеспрямовані сприйняття об'єктів, виділення їх характерних ознак, перелік предметів, групування предметів, слухання музики, малювання. Роль навчання в розумовому розвитку дитини старшого дошкільного віку зростає, якщо відбувається набуття не окремих знань, а певних їх систем, та сформовані дії потрібних для їх засвоєння в процесі діяльності та комунікації [45].

Слушною у цьому зв'язку є думка М. Айзенбарт: «Комунікація є однією з важливих форм активності особистості, без якої неможливі її діяльність, пізнання, рефлексія тощо. Цей процес характеризується взаємодією між людьми. Загальновизнано, що продуктивність пізнавальної, мисленнєвої діяльності, загальна життєздатність людини значною мірою залежать від її здатності до спілкування. Від рівня сформованості комунікативної компетенції» [1, с. 28].

Науковець зауважує, що **провідною називають таку діяльність** дитини, яка спонукає та супроводжує найважливіші зміни у психіці дитини та розвиває психічні процеси, які готують її перехід до нового, вищого ступеня розвитку. Оскільки гра для дошкільника є провідною діяльністю впродовж його зростання та психічного і фізичного формування, можливо говорити, що саме така діяльність формує його ставлення до дійсності, розуміння себе відносно цієї дійсності та становлення як особистості та подальша соціалізація.

Зміст гри набуває дедалі більшої інтелектуальності відповідно рівню психічної сформованості, діти в цьому віці більш допитливі та

спостережливі, цікавляться складнішими процесами, відтворюють події та явища, активно регулюють взаємини між собою та з оточуючими людьми. Граючи, діти у віці 5-6 років самі дедалі частіше вигадують ігрові сюжети на основі здобутих знань та досвіду на попередніх етапах. Гра стає процесом та результатом дослідження, аналізу та спостереження, активної розумової діяльності.

Основні напрями формування пізнавального інтересу та особистісного зростання у дошкільнят [10; 41]:

- залучення дітей до різних форм дослідницької діяльності;
- збагачення змісту та форм діяльності дітей: ігри, малювання, вправи, практики, комунікативна діяльність;
- розвиток сприйняття як раннього етапу образного пізнання дійсності шляхом включення різних аналізаторів для вивчення характеристик об'єкта;
- поєднання пізнавальної діяльності (організована форма діяльності), різних нерегульованих видів дитячої діяльності та самостійної пізнавальної діяльності;
- забезпечення особистої діяльності дошкільників у навчально-пізнавальному процесі;
- індивідуалізація взаємодії вихователя з дитиною відповідно до рівня пізнавальної діяльності;
- створення середовища розвитку, яке сприяє формуванню у дошкільнят допитливості, пізнавальних інтересів, ініціатив, творчого мислення, пізнавальної самостійності тощо.

У Базовому компоненті дошкільної освіти вперше виокремлено в самостійну освітню лінію розділ, який має назву «Гра дитини» та передбачено розвиток у дітей самостійності, ініціативності, творчих здібностей та організованості, формування інтересу до пізнання довкілля та реалізації себе в ньому. Достатня **сформованість пізнавального інтересу** та ігрової компетенції, виражається у наступному [34]:

- зацікавлене ставлення до гри як до ігрової діяльності, використання унікального досвіду для створення ігрових ідей;
- реалізація своїх пізнавальних, соціальних, моральних та естетичних потреб;
- відтворення знань та моральних ідей, задоволення інтересом до навколишнього середовища, творче відображення діяльності, стосунків з дорослими, реальних та уявних подій, ситуації у грі;
- активне відтворення набутого життєвого досвіду в іграх за допомогою засобів вираження;
- реалізація власних ігрових ідей, участь у різних видах ігор;
- дотримання рольових форм поведінки, норм спілкування;
- гра наодинці та об'єднання з однолітками на основі ігрових задумів, рольової взаємодії та особистих уподобань.

«Показником сформованої навчально-пізнавальної компетентності старшого дошкільника є оволодіння ним комплексом компетенцій, що інтегрує сукупність взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь та установок і дозволяє ефективно здійснювати навчально-пізнавальну діяльність» [44, с. 16].

Активізація спілкування дитини з дорослими та однолітками визначає соціальну ситуацію розвитку дитини в дошкільному віці. Значна самостійність дошкільника розгортається саме на основі спілкування з дорослими, розширюється його пізнання оточуючого світу. Мова постає як провідний засіб спілкування, ставлячи запитання та одержуючи змістовні відповіді на них, діти молодшого віку формують уявлення про світ. Маленькі діти здатні ставити величезну кількість запитань. Одержуючи відповіді на свої запитання, дитина формує уявлення та відношення про навколишнє середовище, відбувається пізнавальне спілкування.

Також у дошкільному віці виникає *особистісна форма спілкування*, яка характеризується намаганням дитини обговорювати з дорослими поведінку і вчинки інших людей. У взаєминах дошкільняти з дорослим

набувається пізнавально-наслідувальний зміст, тобто малюк в іграх копіює діяльність дорослих та задає їм велику кількість запитань. Поступово наслідування дитиною дорослого стає свідомим та вибіркоvim. Але ключовими взаєминами є комунікація дітей між собою.

Позбавлені спілкування з однолітками, діти позбавляються можливостей навчитися на власному досвіді та побудувати свої взаємини з іншими людьми. Потрібно зазначити, що це «гальмує» розумовий розвиток, в дитячих колективах діти навчаються спілкування, вбирають правила поведінки, навчаються просити та відмовляти, домовлятися, дякувати та погоджуватися, співпрацювати [22].

У дошкільному віці поняття гри присутнє в житті дитини в дуже великій мірі, маленька дитина постійно грається, всі її дії супроводжуються елементами гри. Отже, в ігровій діяльності дитини залучені безліч різних мислених операцій. В процесі гри у дітей виробляються звички зосередження, самостійного мислення, розвивається увага та прагнення до знань. Захоплюючись грою, дитина не зауважує, що вчиться. Граючись, діти можуть запам'ятовувати нове, розвивати фантазію, пізнавати, орієнтуватися у незвичних ситуаціях, поповнювати запаси представлень та понять про світ, відбуваються певні психічні процеси, формуються пізнавальні інтереси, проявляються особистісні якості, відбувається сприйняття дитиною себе та навколишнього світу.

1.3. Освітнє середовище ЗДО як важливий компонент формування особистості дошкільника

Системи безперервної освіти у дошкільному навчальному закладі відіграють важливу роль у підготовці до отримання якісніших знань, умінь та навичок в подальшій шкільній освіті. Закладам дошкільної освіти необхідно створити умови для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку вихованців. Вирішення цих важливих завдань значною мірою

залежить від особистості вихователів та інших педагогів як ключових фігур дошкільної системи. Поведінка, ставлення до учнів, успіхи та невдачі, здатність підтримувати інтереси та діяльність та заохочувати кожну дитину у процесі спілкування та діяльності в цілому мають значний вплив на індивідуальне зростання, особливо в когнітивній сфері. Ефективність такого спілкування визначається вмінням застосовувати особистісно-орієнтовані моделі для реалізації виховних та навчальних завдань.

Розвиток дошкільної освіти продовжує залишатися одним із пріоритетів національної політики у сфері освіти. Основним завданням цієї ланки є **створення належних умов для здобуття дітьми якісної дошкільної освіти**, забезпечення ефективності особистісно-орієнтованих систем освіти та принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації. Впровадження інтегрованого освітнього процесу в дошкільну освіту. Це сприяє своєчасному формуванню та інклюзивному розвитку яскравої особистості дитини, формуванню її фізичної та психологічної готовності до нових соціальних ролей [16].

Основні засади діяльності закладів дошкільної освіти визначається Положенням Кабінету Міністрів України «Про заклад дошкільної освіти» [33]. На сьогодні понад 50 % усіх дітей дошкільного віку в Україні отримують дошкільну освіту. Протягом 2014–2020 рр. чисельність дітей, охоплених дошкільною освітою, залишалася стабільною. Тільки у 2020 р. цей показник був дещо нижчим – 1,151 млн дітей, що, ймовірно, пов'язано з карантинними обмеженнями через пандемію COVID19 і дистанційною формою роботи батьків дошкільнят (рис 1.1).

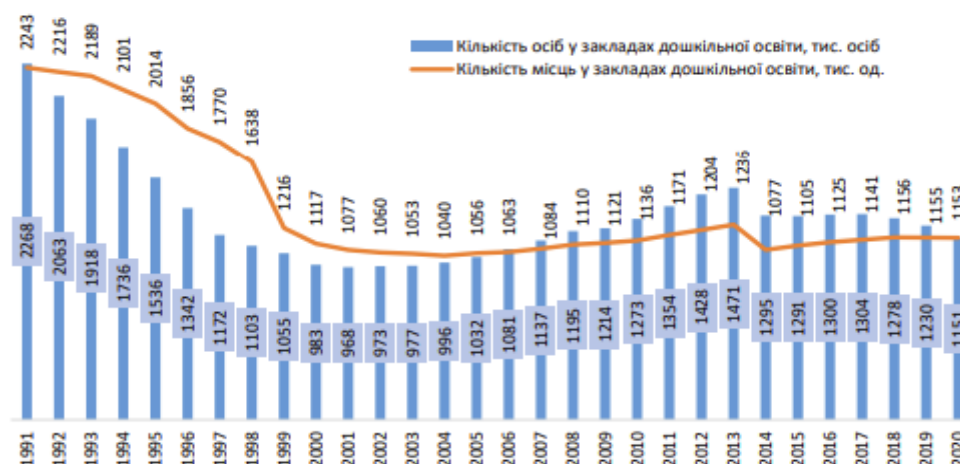

Рис. 1.3.1. Динаміка кількості дітей і місць у закладах дошкільної освіти, зареєстрованих як юридичні особи, протягом 1991–2020 рр., тис. осіб, тис. од.
 Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Рис. 1.1. Динаміка наповнюваності ЗДО 1991-2020 рр. [24]

Так, Стратегією інтелектуального, стійкого та інклюзивного зростання Європейського Союзу «Європа 2020» заплановано досягти 95-100% охоплення дошкільною освітою дітей старшого дошкільного віку до початку обов'язкового навчання (рис. 1.2).

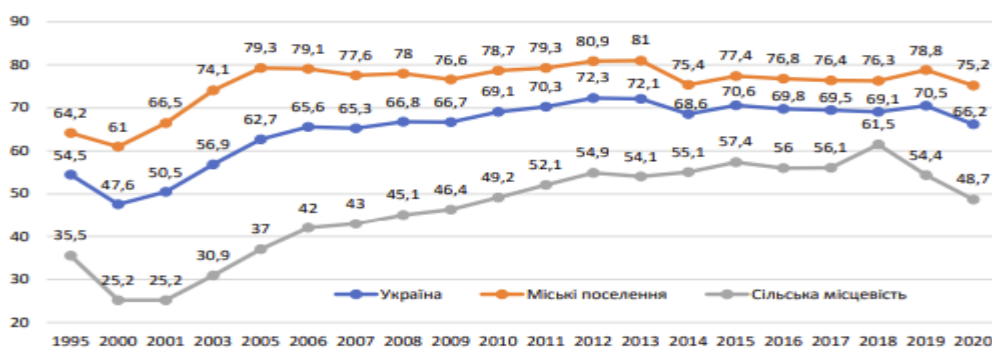

Рис. 1.3.4. Динаміка охоплення дітей 5-річного віку дошкільною освітою в 1995–2020 рр., % осіб від чисельності населення відповідного віку
 Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Рис. 1.2. Охоплення дошкільною освітою 5-річних дітей 1995-2020 рр. в Україні [24]

Порівнюючи стан дошкільної освіти в Україні та європейських країнах, потрібно зауважити, що ступінь охоплення дошкільною освітою у країнах ЄС-28 підвищується: приріст за майже 20-річний період становить

10,2 % (з 85,5 % у 2010 р. до 95,7 % у 2019 р.). Цей показник знизився відносно попереднього року лише у 2009 р. (на 0,9 %), однак уже в наступному, 2010-му, році збільшився аж на 2,2 %, до 93 %.

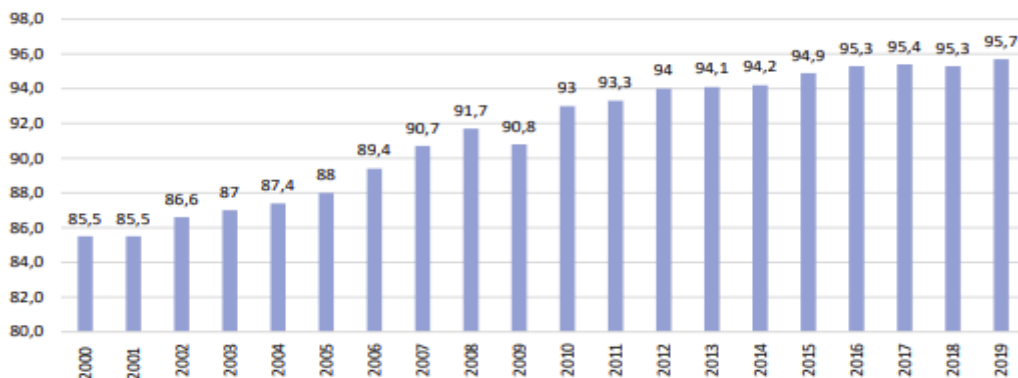

Рис. 1.3.12. Частка дітей, які навчаються в закладах дошкільної освіти, у країнах ЄС-28 упродовж 2000–2019 рр., %

Побудовано за даними Євростату. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/>.

Рис.1.3. Динаміка охоплення дошкільною освітою дітей у країнах ЄС [24]

Порівняння даних щодо завантаженості закладів ДО засвідчує, що впродовж 2015–2020 рр. чисельність дітей на 100 місць у регіональному розрізі скоротилася найістотніше в Рівненській області (на 30,9 %), найменше – в Запорізькій області (на 10,9 %) (Додаток Г).

Сучасний підхід до побудови освітнього процесу ґрунтується на визнанні важливості дошкільного віку як унікального періоду розвитку особистості. Серед ознак формування особистості та розвитку дітей цього віку важливе місце займає пізнавальний інтерес. За допомогою пізнавальних інтересів діти вступають у важливі стосунки з навколишнім середовищем і спілкуються з людьми. Спостереження розглядається як основна передумова творчого та повноцінного навчання. Пізнавальна діяльність є основою засвоєння дитиною культурного досвіду людини, а умови, необхідні для формування психічних якостей дошкільника, його самостійності, ініціативи, успіху та творчості - це гармонія зростаючої особистості. З метою ефективного керування пізнавальною діяльністю дошкільнят, вихователям достатньо дбати не лише про особливості пізнавальної діяльності

дошкільнят, а й про природу пізнавального інтересу та впливи на її формування.

Проблема послідовності вирішення завдань розвитку дітей на початкових етапах навчання і виховання має бути забезпечена **організацією наступності та перспективності**. У зв'язку з цим необхідні зміни у професійній підготовці вихователів дошкільних закладів та вчителів у шкільних закладах щодо формування підготовки до продовження наступності дошкільної та початкової освіти, зі здоровими дітьми та дітей з вадами. Така тісна співпраця дозволяє встановити принципи наступності технологій викладання, навчальних та розвивальних програм [18, с. 65].

Погоджуємося з твердженням, що «у контексті інтенсифікації сучасного суспільства формується нова парадигма діяльності вихователів дітей дошкільного віку яка передбачає переформатування діяльності закладів дошкільної освіти. У зв'язку з цим, посилюється значущість дошкільної освіти в контексті генерації нового формату української нації» [14].

Однією з методологічних засад Базового компонента дошкільної освіти [34] у новій редакції є компетентнісний підхід до розвитку особистості, котрий реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються МОН України. Такий підхід орієнтує освітян на загальний цілісний розвиток дитини, визначає державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини; сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи. При цьому **ігрова компетенція дітей** за Базовим компонентом дошкільної освіти являє собою результати освітньої роботи та виявляється в наступному:

- знайомстві дитини з різними видами іграшок;
- можливостях їх використання у самостійних іграх;
- організації різних видів ігор, відповідно до їх структури;
- реалізації власних ігрових задумів;

- дотримання ігрового партнерства та рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри.

Питання безперервності дошкільної та початкової освіти розглядається як на державному рівні, так і на рівні органів місцевого самоврядування. Однією з місій освітянських колективів, методичних служб та органів управління дошкільних закладів є забезпечення безперервності дошкільної та початкової освіти. Безперервність навчання формує новий рівень розвитку, створюючи комфортні умови для розкриття потенціалу під час переходу від дошкільного до шкільного навчального процесу. Необхідно визначення пріоритетних ліній у підготовці дітей дошкільного віку до школи. Вона враховує потреби початкових шкіл в готовності дітей пізнавати нове, займатися навчальною та розвивальною діяльністю із за діянням творчого та пізнавального потенціалу з подальшим соціальним розвитком дітей у нових для них соціальних ролях учнів [23, с. 36].

Наявність **програмно-методичного забезпечення** слугує запорукою якості сучасної дошкільної освіти. Під ним розуміємо сукупність навчально-методичних видань, що використовуються в дошкільній освіті для забезпечення ігрової компетенції дітей. Комплекс програмно-методичного забезпечення для закладів дошкільної освіти слугує розвитку пізнавальних інтересів дітей, ігрової компетенції дітей старшого дошкільного віку, яка є одним з основних компонентів їх загальної компетентності. Ігровій діяльності в сучасних програмах та у Базовому компоненті дошкільної освіти відведено одне з провідних місць, вона слугує основою для виховання та якісного навчання дітей, всебічного розвитку та такої, що має відповідність вимогам сучасного суспільства та організації навчально-виховного процесу у дошкільних навчальних закладах на засадах компетентності та усвідомлення ризиків та проблем, пов'язаних з недосконалим та недостатнім розвитком сучасних вітчизняних програмно-методичних напрацювань. Програмно-методичне забезпечення дошкільної освіти розробляється згідно з положеннями Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», а також

відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти, освітніх, комплексних та парціальних програм [28; 29; 34].

«Сучасне трактування якісного багатокomпонентного змісту дошкільної освіти передбачає широкий спектр проблем соціалізації дітей, а також трудового виховання, прилучення їх змалку до колективних видів діяльності, формування працелюбності й відповідальності, без чого неможливе органічне входження малюка у довкілля. Важливо також спрямувати зусилля педагогів та батьків на пробудження у дітей з ранніх років гуманних почуттів, ознайомлення їх з моральними нормами і правилами, морально-естетичними цінностями, формування навичок моральної поведінки у світі людей, речей і природи. У самостійному аспекті змістового наповнення дошкільної освіти виокремлюється формування початків духовності з перших років життя в напрямках закладання основ культури міжособистісного спілкування, моральної, в т.ч. громадянської, національної та художньо-естетичної, родинно-побутової, правової, інтелектуальної, екологічної, релігійної культури» [20, с. 107]

Щоб побудувати індивідуальну траєкторію розвитку дитини, потрібно подумати над концепцією самої якості дошкільної освіти, зрозуміти, на основі чого вона базується та як цього можна досягти. Виміри ЗДО з високою якістю: забезпечити право дітей на повагу, освіту, соціальну рівність та доступність для всіх дітей. Це вимагає від педагогів значної активності, а їх взаємодія з дитиною повинна ґрунтуватися на наукових знаннях та партнерстві [21, с. 32].

Тому, щоб організувати *емоційне середовище дошкільних закладів*, на рівні наявних норм виховання, для вихователів та методистів ЗДО потрібно орієнтуватися не стільки на предметно-розвивальне, скільки на середовище емоційного розвитку, тобто різноманітне та цілісне. Потрібно зосередитись на створення середовища, яке сприяє повноцінному емоційному розвитку дошкільнят як умови подальшого розвитку та формуванню повноцінної особистості. Для виконання цього завдання потрібно визначити умови (або

компоненти навколишнього середовища), які впливають на емоційний атмосферу ЗДО [21]:

- професійне ставлення вихователів до організації емоційного та розвивального середовищ у групі ЗДО: емоційно-підтримуючі елементи середовища (колірна гамма, комфорт меблів тощо), емоційно організовані компоненти навколишнього середовища, моменти режиму, що визначає процес перебування дитини в групі дитячого садка-емоційно стійкий елемент середовища;
- різноманітні заняття для дітей-ігри, заняття, моменти здивування та сюрпризів, тобто емоційно зворушливі елементи середовища ЗДО;
- умови, рекомендовані психологами та лікарями – психологічні справи з дитиною, або емоційний тренувальний елемент навколишнього середовища.

Таким чином, на макрорівні реформування освіти потрібно зосередитися на діяльності дошкільних закладів: якою має бути освіта дітей. Це, перш за все, отримані уроки та використання ігор. Це вміння вчителів та їхнє ставлення. Це організація освітнього середовища та лідерство в навчальних закладах. Усі ці фактори потрібно пам'ятати та необхідно розуміти, що зміст цілей, які мають відповідати економічним та структурним умовам виховання, є основою змісту основних елементів. Це означає, що педагогів-практиків потрібно виховувати та постійно працювати над розвитком їх професійної майстерності. Групи ЗДО не повинні бути переповнені. Ці умови необхідні для того, щоб вихователі могли забезпечити якісну освіту, яка дозволяє дітям вільно розвиватися, висловлювати свою думку, приймати рішення та впливати на результати [21].

Потрібно забезпечити фізичний та особистісний розвиток дитини в освітньому середовищі ЗДО. Творчий елемент мислення дітей дає їм можливість бути вільними, маніпулювати об'єктами, будувати різні моделі бачення світу, вирішувати творчі завдання. Кожне предметне ігрове середовище повинно бути організовано з урахуванням можливостей дитини

займатися улюбленими справами. Розміщення матеріалів, спеціальні зони дозволяють дітям сформувати підгрупи за інтересами. Оскільки ігрове середовище не запрограмоване є можливість для творчості та самореалізації.

Тому увага вихователів повинна бути зосереджена на стимулюванні творчості, пізнавальних інтересів дітей, коли середовище ЗДО можна перетворити на основу становлення та розвитку особистості [4, с. 50].

«Сучасний заклад дошкільної освіти – це відкрита, взаємодіюча з багатьма соціальними інститутами соціально-педагогічна система, про яку все частіше говорять як про сферу послуг, уживаючи слова «конкурентоспроможність», «сегмент ринку», «освітня послуга» тощо. Стійкий позитивний імідж закладу дошкільної освіти можна розглядати як важливий сучасний компонент методичного продукту й додатковий ресурс управління» [15, с. 188].

В умовах закладу дошкільної освіти граючи в ігри, спілкуючись із дорослими, виконуючи трудові доручення, дитина постійно вчиться, набуває власного досвіду та засвоює доступний йому досвід інших. Важливо, що цьому віці починається засвоєння різних форм навчальної діяльності. Навчальний вплив необхідний як в дитячих закладах, так і в сім'ї, де має особливо важливе значення [17].

За умови суспільного виховання найдоцільнішим має бути комплектування по групах дітей одного віку. Воно дасть змогу розумно здійснити догляд за дітьми та гігієнічний режим, який відповідає особливостям кожного віку, розв'язати завдання фізичного виховання. Однак в цих умовах дитина велику частину свого часу проводить в колі своїх ровесників, та в неї відсутні можливості для наслідування досконаліших зразків мови, гри, навичок старших дітей.

«В епоху інформаційного буму, коли всі процеси набувають величезного прискорення, а час стає спресованим, тобто, те, що раніше людина дізнавалася протягом усього життя, сучасна дитина має досягнути за кілька років. Тож дошкільна освіта й покликана забезпечити гармонійне

поєднання з природою та прилучення до соціального досвіду людства» [20, с. 106]. Погоджуємося із думкою М. Марценюк та зауважуємо, що найефективнішою формою навчального впливу на дітей є ігрові заняття, які спеціально організовані вихователем. Вони дають можливість для педагога систематично розвивати сприймання дітей, поступово ускладнювати матеріал, формувати вміння й деякі інші важливі якості, граючи з ними в цікаві для дитини ігри. Завдяки колективному характеру занять та відведення для них спеціального часу в режимі дня, вихователь має можливість заздалегідь продумувати їх зміст, добрати все необхідне для гри. Вважається, що найефективнішою формою навчання дітей раннього віку є дидактична гра, у якій дитина, граючись, непомітно для себе засвоїть відомості та уміння, які вихователь їй подає. Ігрові форми навчання являються провідними в ранньому дитинстві, однак для цього віку вони вже не єдині.

Досвід багатьох педагогів засвідчує, що діти в більшості мають сильне бажання зрозуміти новий матеріал, розуміє, що потрібно робити, завжди активно хоче виконати завдання, вона хоче довести, що може вчитися, розуміти та діяти. Це доставляє дитині радість. Переживання успішної ситуації дуже важливо для подальшого зростання дитини та є відправною точкою для продовження пізнавального процесу. Отже, це розуміння, яке слідує за «спалахом інтересу». Це, своєю чергою, викликає у дитини позитивні емоції [19, с. 35].

Основою модернізації ЗДО повинні стати наступні завдання [20, с. 106]:

1. Врахування особистих особливостей дитини, їх темпераменту та створення родинного клімату в українських ЗДО.

2. Однією з актуальних проблем розвитку особистості дитини є питання підготовки сучасних педагогів. Тому впроваджені в навчальному процесі дошкільних закладів нові освітні технології та родинний клімат ідентифікують кожну дитину, її інтереси, розкривають її природні тенденції,

здібності та допоможуть у реалізації вільного вибору методів дій, інструментів, партнерів, що сприятиме повноцінному розвитку.

3. Враховуючи, що гра - це основний вид дошкільної діяльності, вона повинна стати найефективнішим засобом формування творчої особистості.

Підтримуємо та вважаємо слушними зауваження, які викладені на офіційному урядовому порталі [40] про те, що доступ до дошкільної освіти не гарантує її якості. Тому необхідним та нагальним є покращити зміст дошкільного навчального закладу, надати всебічні можливості навчання та перепідготовки вчителів, забезпечити наступність між дошкільною та початковою освітою. Також потрібно проводити фахову роботу з батьками дітей дошкільного віку з метою забезпечення єдиного освітнього впливу на дітей в освітньому закладі та у сім'ї. Таким чином створити сучасне освітнє середовище у навчальних закладів дошкільної освіти.

Тому завданням освіти, особливо дошкільного рівня, є соціально організована підтримка зростання кожної особистості, її соціокультурного розвитку. Дошкільне дитинство є важливою передумовою успішного розвитку особистості в подальшому житті та виступає актуальною проблематикою наукових пошуків та досліджень.

Висновки до розділу 1

Таким чином, дошкільна освіта є складовою загальної системи безперервної освіти. Державна політика у сфері освіти проводиться на основі всебічного реформування системи освіти загалом та дошкільної освіти, як ключового елементу та фундаменту загальної системи на принципах: гуманізму, прийняття дитини як найвищої цінності суспільства, пріоритетів сімейної виховної функції, загальнодоступності та універсальності доступу кожної дитини до дошкільної освіти, всебічний розвиток за допомогою закладів дошкільної освіти кожної дитини, її індивідуальності, здібностей та з урахуванням потреб дитини.

Отже, відбувається формування солідарної системи відповідальності держави, родини, фахівців педагогічної та психологічної сфери за всебічний розвиток та виховання нових маленьких громадян української держави. Необхідним при цьому є орієнтація на міжнародні, зокрема європейські стандарти та підходи до реформування дошкільного освітнього середовища, але при цьому з урахуванням реалій сьогодення. Різноманітність сучасних підходів до виховання та розвитку дитини дошкільного віку дозволяє мати широкий простір для реформування та реорганізації дошкільних освітніх закладів. При здійсненні цих процесів необхідним є керуватися вітчизняними та зарубіжними методичними досягненнями та ініціативами самих закладів, що сприятиме оптимізації системи, забезпечить вихователям простір для творчості та створить умови для повноцінного залучення до цих процесів сім'ї та громадськості.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В НАВЧАЛЬНО-ІГРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1. Дослідження рівнів сформованості пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі

В учнів одного віку пізнавальна діяльність та інтереси можуть мати різний рівень розвитку та різні симптоматичні властивості через різний досвід та особливості індивідуального розвитку. Дослідники феномену пізнавальної активності дошкільників неодноразово розв'язували проблему визначення його критеріїв, суттєвих ознак, за якими проводиться оцінювання.

Зокрема, науковці [46] стверджують, що до показників пізнавальної активності можна віднести: допитливість та комунікабельність, ініціативність дій – участь у дискусіях та дебатах; засвоєння інформації поза шкільним навчанням, володіння засобами розв'язання інтелектуальних проблем, орієнтація на моделі поведінки, незалежність думки, критичність та самокритичність тощо.

Сформованість пізнавального інтересу, можна розглянути за шкалою рівнів, запропонованою Т. Алексеєнко: відсутність інтересу учня до предмета, епізодичний інтерес, досить глибокий інтерес та стійкий, глибокий інтерес, який не потребує спеціального стимулювання від педагога [8].

Г. Щукіна важливими ознаками пізнавальної діяльності вважає наступні:

- емоційні прояви: задоволеність шкільною освітою; підвищений інтерес до предмета, захоплення новими матеріалами, оптимістичний настрій на уроках;

- інтелектуальні показники: запитання, поставлені, щоб поглибити почуте, побачене та прочитане, доповнення або уточнення відповідей однокласників;
- вольові риси: незалежність у виконанні завдань з підвищеною складністю, прояви наполегливості та терпіння під час подолання труднощів навчального процесу;
- самоорганізація під час навчальної діяльності;
- рівень сформованості самоорганізації в контексті освітнього процесу, репродуктивний, продуктивний та творчий характер використання набутих знань [9].

Аналіз та узагальнення результатів теоретичних досліджень за темою «Розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі» дозволили нам виділити критерії, які стали основою для застосування діагностичних методик. Враховуючи показники, запропоновані науковцями для оцінки пізнавальних інтересів дошкільників можна запропонувати на основі таких ключових критеріїв: допитливість, позитивна пізнавальна мотивація до навчання; інтенсивність та глибина емоційних симптомів, пов'язаних з навчанням та задоволення від здобуття знань та вмінь; творче мислення; ініціатива та активність в ігровій діяльності.

Вибір цих критеріїв полягає також у тому, що діагностика рівня пізнавальних інтересів дошкільників у процесі навчально-ігрової діяльності, з одного боку, є найважливішою ознакою цього явища, а з іншого боку, такі показники піддаються зручному та доступному виявленню в умовах закладу дошкільної освіти. Таким чином, діагностичні методики використовуються для виявлення порівняльного рівня розумового, емоційного розвитку дитини та відповідності його певному середньому рівню, що характерний для дітей даної вікової групи.

Мета дослідження: визначення особливостей формування розумових здібностей дітей дошкільного віку в залежності від їх емоційного стану та настрою.

1. **Констатувальний (підготовчий) етап дослідження.** Перед плануванням розвивальної роботи необхідно визначити рівні розумового та емоційного розвитку у дітей дошкільного віку на момент проведення дослідження. Здійснити підбір необхідних методик відповідно до мети та завдань дослідження, скласти бланки протокольних записів по кожній дитині та провести аналіз отриманих результатів діагностування.

2. **Формувальний (основний) етап дослідження** спрямований на переформування наявних рівнів розумового розвитку в процесі спеціально організованого експериментального впровадження навчальних програм із застосуванням вправ оптимізації емоційного стану для вивчення найбільш сприятливих умов для розвитку дитини.

Схема проведення зазначеної роботи вибудовується у процесі добору методик. Враховуючи особливості розвитку особистості дітей старшого дошкільного віку, для діагностики рівня сформованості у них пізнавальних інтересів та пізнавальної активності у навчально-ігровій діяльності були обрані діагностичні методики, які включають наступні:

1. **Методика №1 Тест творчого мислення Е. Торренса (адаптований для дітей старшого дошкільного віку)** [42] – діагностика креативності та творчого мислення, починаючи з дошкільного віку (5-6 років). *Мета діагностики:* виявлення рівнів творчого та креативного мислення дітей старшого дошкільного віку як передумову розвитку пізнавальних інтересів.

Обладнання: олівець, таймер, картинки зі стимульним матеріалом. *Форма проведення:* індивідуальна та групова.

Методика проведення: Для діагностики пропонується малюнковий тест «Закінчи малюнок». Демонструються картинки зі стимульним матеріалом, описується завдання. За визначений час дітям потрібно домалювати фігурам окремі деталі та надати їм конкретного змісту (Додаток Д та Додаток Е).

2. **Методика №2 Тест «Маски»** (за Т. Марцинковською) [6] діагностика емоційного розвитку старшого дошкільника. *Мета діагностики:* визначити емоційний стан дітей віком від 5-ти років. *Обладнання:* чотири

маски з паперу (гарний і поганий настрій, намагання керувати і підкорюватись). *Форма проведення*: індивідуальна.

Методика проведення: Перед дитиною викладають чотири маски, після чого вона обирає одну з них. Підраховується, скільки разів дитина обрала маски з гарним і поганим настроєм під час відповіді на запитання: «На кого з дітей ти зазвичай дивишся ось так?» (Додаток Ж).

3. Методика №3 «Розрізні картинки» [43]- діагностика розумового розвитку старшого дошкільника. *Мета діагностики*: Виявити рівень розумових здібностей дитини за допомогою визначення сформованості координатних уявлень та орієнтування в просторі об'єкта, виявлення ступеню опанування зоровим синтезом – об'єднанням елементів у цілісний образ. Сформованість просторових уявлень та просторової орієнтації є важливим показником загального розумового розвитку дитини. *Обладнання*: розрізані картинки на кілька частин. Для 4-6 річних дітей картинки розрізані на 4-6 частин. Картки розкладені хаотично для ускладнення завдання. *Форма проведення*: індивідуальна.

Методика проведення: дитині показують картки із зображеннями, подаючи їх від простіших до складніших, пропонуючи скласти з фрагментів цілу картинку та назвати предмет, який на ній зображено (Додаток З та Додаток К). Для визначення якісних характеристик цих показників була використана схема за рівнями творчого мислення, розумового та емоційного розвитку дітей дошкільного віку. Під час обробки емпіричного матеріалу необхідним є адаптувати критерії оцінки рівнів до особливостей розвитку дітей в досліджуваній групі. Характеристики змісту показників *за окремою методикою* подані в таблиці 2.1.

Загально за трьома методиками було переведено абсолютне отримане значення у відсотковий вибір за кожною серією завдань. Тобто, у розрахунках використовувалась така формула:

$$BO = \frac{AO \times 100}{MO} ,$$

де *BO* – відносна оцінка; *AO* – абсолютна оцінка; *MO* – найвищий бал, який могла б отримати кожна дитина у підсумку.

Таблиця 2.1

Показники рівнів розумового та емоційного розвитку дошкільників

Рівні розвитку	За окремою методикою (бали)	За трьома методиками, бали(%)	Зміст показників
I рівень (високий)	4	11 – 12 (81-100)	Усі завдання виконано з першого разу, без або з мінімальною допомогою дорослого; відповіді чіткі, правильно оформлені; діти помічають та виправляють власні помилки; завдання виконуються в нормальному темпі
II рівень (достатній)	3	9 – 10 (61-80)	Завдання виконуються з першого або другого разу з допомогою дорослого; відповіді неповні; наявні помилки при виконанні завдань; помилки помічаються дітьми та виправляються з допомогою дорослого; темп виконання сповільнений
III рівень (середній)	2	6 – 8 (21-60)	Правильне виконання завдання з декількох спроб з допомогою дорослого; діти не помічають власних помилок та не виправляють їх, навіть з допомогою дорослого; темп виконання значно сповільнений
IV рівень (низький)	1	3 – 5 (0-20)	Завдання повністю не виконане за відведений час, допускаються грубі помилки, діти не можуть впоратися навіть із частиною завдання без допомоги дорослих, темп виконання низький.

Під час обстеження дітей **враховувалися:** прояви активності при виконанні завдань, потреба у допомозі зі сторони дорослих, наявність та загальна кількість і якість помилок та загальний час, який був витрачений на виконання завдань.

Таким чином, підібрані методики обстеження та синтезовані висновки за підсумками діагностування допоможуть виявити рівні креативного та творчого мислення, розумового та емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку. Результати діагностики стануть приводом для проведення експериментального навчання дітей за допомогою вправ для оптимізації емоційного стану та порівняння його результатів з результатами діагностування на момент початку експерименту.

Дослідження проводилося на базі Карпилівського закладу дошкільної освіти. В проведенні експериментального дослідження брали участь 20 дітей старшого дошкільного віку (5-6 років): 10 дітей експериментальної групи, з якими проводилася робота за експериментальною методикою та 10 дітей контрольної групи, з якими така робота не проводилася. Робота проводилася в групах та індивідуально.

Для вирішення поставлених завдань дослідження використовувалися **методи емпіричного дослідження:** спостереження, психологічний та педагогічний експеримент; методи бесіди з дітьми; методи оцінки розумового та емоційного розвитку за допомогою перерахованих методик.

Для виявлення стану сформованості рівнів розвитку творчого та креативного мислення, емоційного та розумового розвитку дітей дошкільного віку проведена діагностика за зазначеними методиками та зроблений кількісний та якісний аналіз отриманих показників. Отримані результати досліджуваних представлені у таблиці Л.1. та у Додатку Л.

Виконання завдань методики №1Тест творчого мислення Е. Торренса (адаптований для дітей старшого дошкільного віку). Діагностувалося виявлення рівнів творчого та креативного мислення дітей старшого дошкільного віку як передумова розвитку пізнавальних інтересів за

допомогою малюнкового тесту «Закінчи малюнок». За допомогою малювання на заготовленій основі деталей, за кількістю та значенням можливо оцінити наявний рівень розвитку творчого та креативного мислення. За підсумками виконання завдань за методикою:

- по 1 (10%) дитині з експериментальної та контрольної груп виконували завдання правильно;
- 3 дітей (30%) в експериментальній та 5 (50%) дитини в контрольній групі допускали незначні помилки;
- 4 (40%) дитини з експериментальної групи та 3 (30%) з контрольної групи помилки та виконували завдання дуже повільно, а 2 (20%) дитини з експериментальної групи та 1 (10%) з контрольної не змогли виконати завдання повністю за відведений час.

Результати виконання даного завдання представлено у Таблиці 2.2, на рис. 2.1 та таблиця Л.1 у Додатку Л.

Середні показники за методикою експериментальної групи відповідають за оцінкою показнику АО 2,3 бала (ВО 57%), у контрольної групи АО 2,6 (ВО 65%) – не виходять за межі середнього рівня.

Таблиця 2.2

Порівняння результатів виконання завдань за методикою №1 Тест творчого мислення Е. Торренса експериментальної та контрольної групи дітей старшого дошкільного віку (у %)

Рівні	Експериментальна група (%)	Контрольна група (%)
Високий	10	10
Достатній	30	50
Середній	40	30
Низький	20	10

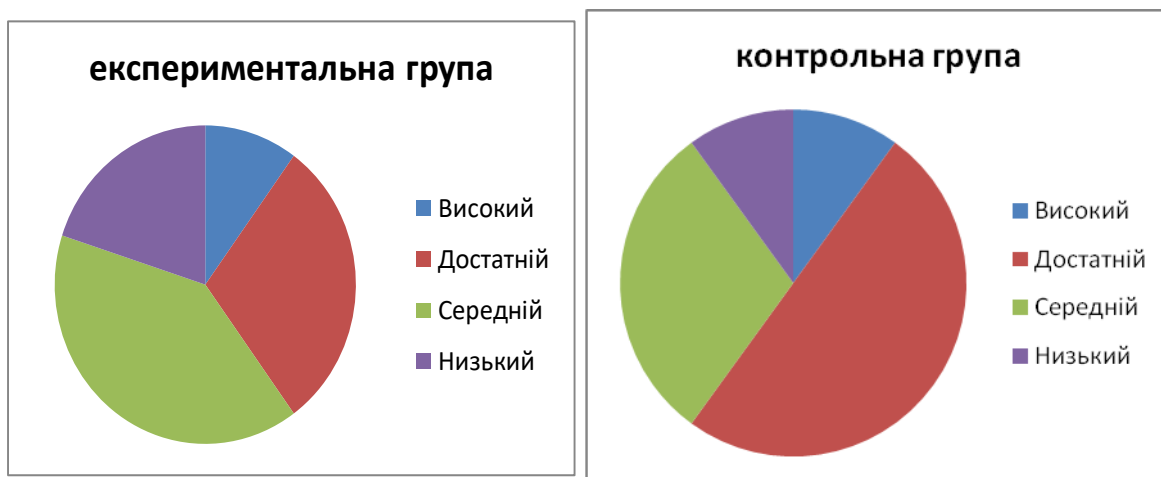

Рис. 2.1. Результати виконання завдань за методикою №1 (у %)

Виконання завдань методики №2 Тест «Маски». Діагностувався емоційний стан дітей старшої групи з інтерпретацією емоційного стану дитини за вибором нею відповідного настрою маски та відповідям на запитання. Спостереження та підсумки виконання завдань виявили рівні вміння дітей правильно інтерпретувати емоційний стан свій та інших людей:

- по 2 (20%) дитини в експериментальній та контрольній групах виконали завдання правильно без допомоги;
- в експериментальній групі 3 (30%) дітей допускали помилки різного роду та з допомогою дорослого змогли з певної спроби виконати завдання, в контрольній групі таких дітей було 6 (60%); 4 (40%) та 2 (20%) дітей відповідно в експериментальній та контрольній групах вдавалися до грубих помилок та користувалися допомогою;
- в експериментальній групі 1(10%) дитина не змогла зробити повністю всі завдання, а в контрольній групі не було дітей, які зовсім не змогли впоратися із завданнями за цією методикою.

Результати виконання даного завдання представлені у Таблиці 2.3, на рис. 2.2 та таблиця Л.1 у Додатку Л.

Таблиця 2.3

Порівняння результатів виконання завдань за методикою №2 «Маски» експериментальної та контрольної групи дітей старшого дошкільного віку (у %)

Рівні	Експериментальна група (%)	Контрольна група (%)
Високий	20	20
Достатній	30	60
Середній	40	20
Низький	10	-

Рис. 2.2. Результати виконання завдань за методикою №2 (у %)

Середні показники за методикою №2 експериментальної групи відповідають за оцінкою показнику АО 2,6 бала (ВО 65%), контрольної групи 2,9 (72%) – не виходять за межі середнього рівня на констатувальному етапі експериментального дослідження (Додаток Л).

Виконання завдань методики №3 «Розрізні картинки». Виявлення рівня розвитку дитини за допомогою визначення сформованості координатних уявлень, ступеню опанування зоровим синтезом. В результаті спостережень за виконанням дітьми завдань, можливо засвідчити наступне:

- всі картинки склали без помилок 2 (20%) дитини експериментальної групи та 3 (30%) дітей контрольної групи;

- достатній рівень виявився у 2(20%) дітей з експериментальної групи та у 3 (30%) з контрольної;
- 5 (50%) дітей та 2(20%) дитини з контрольної групи припускалися грубих помилок та потребували значної допомоги, а 1 (10%) з експериментальної та 2 (20%) дитини з контрольної групи часто помилялися та не змогла виконати завдання повністю.

Результати виконання даного завдання представлені у Таблиці 2.4, на рис. 2.3 та таблиця Л.1 у Додатку Л.

Таблиця 2.4

Порівняння результатів виконання завдань за методикою №3 «Розрізані картинки» експериментальної та контрольної групи дітей старшого дошкільного віку (у %)

Рівні	Експериментальна група (%)	Контрольна група (%)
Високий	20	10
Достатній	20	30
Середній	50	40
Низький	10	20

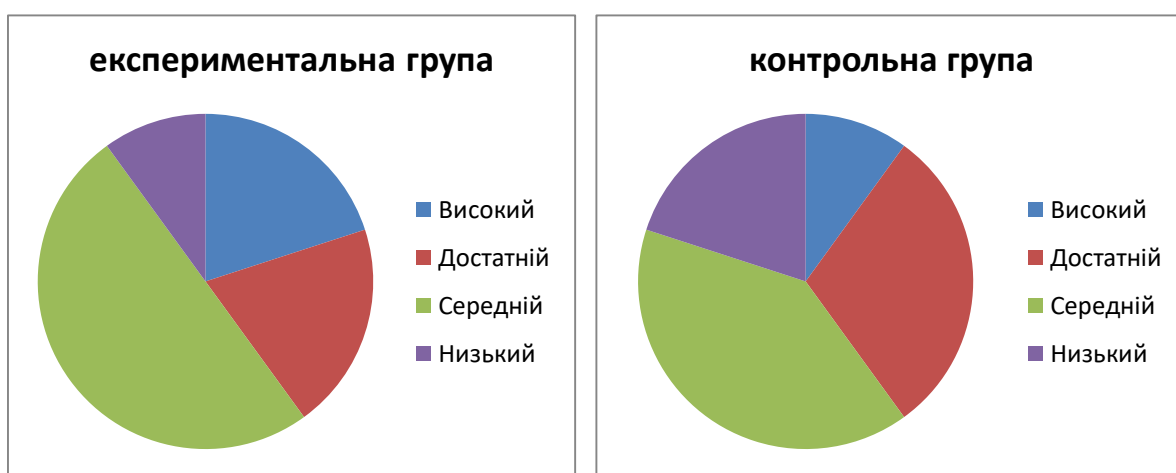

Рис. 2.3. Результати виконання завдань за методикою №3 (у %)

Середні показники за методикою №3 експериментальної групи відповідають за оцінкою показнику АО 2,5 бала (ВО 63%) – не виходять за

межі середнього рівня, у контрольній групі АО 2,3 (ВО 57%) в межах високого рівня.

За підсумками проведення діагностики, визначення рівнів розвитку креативного та творчого мислення та рівнів розвитку розумової та емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку експериментальної та контрольної груп. Більшість дітей 70% експериментальної та контрольної груп мають результати за 3 етапами дослідження рівні розвитку творчого мислення, розумової та емоційної сфер в межах середнього рівня, відповідно 7,4 (62%) та 8,2 (68%) Порівняння результатів констатувального експерименту показників обох груп у процентному відношенні (ВО) за трьома методиками (таблиця 3.1 у Додатку Л) представлено на рис. 2.4.

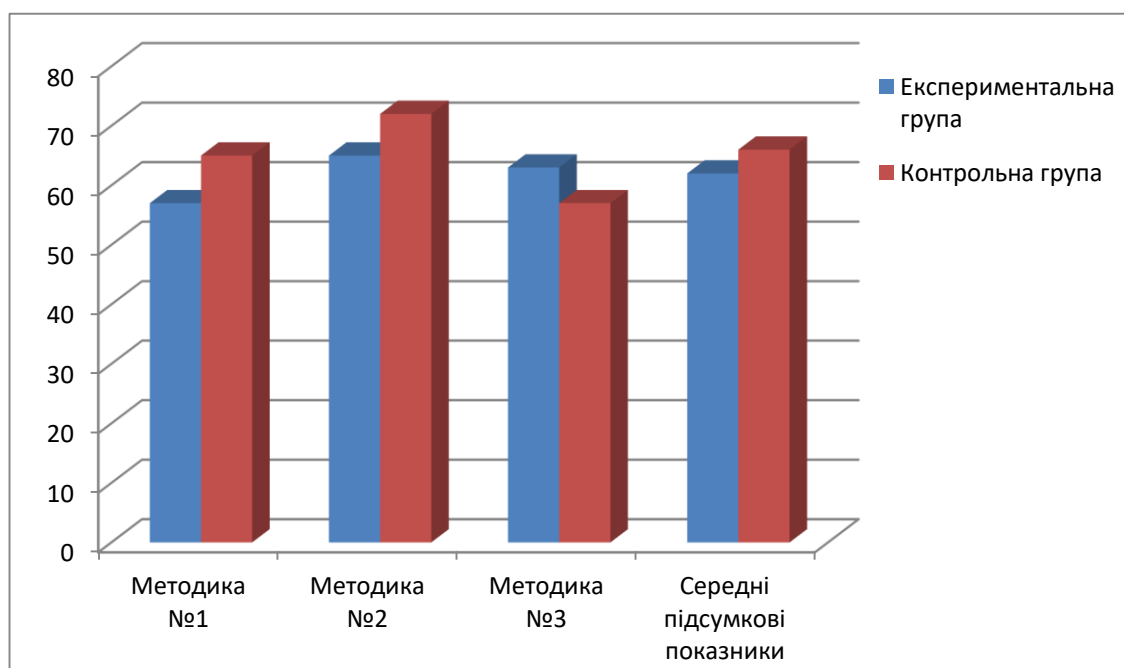

Рис. 2.4. Середні показники розвитку розумової та емоційної сфер дітей старшого дошкільного віку експериментальної та контрольної груп за трьома методиками

Середні показники АО та ВО (таблиця Л.1 у Додатку Л) засвідчують, що діти з експериментальної групи мають середній показник за трьома методиками АО 7,4(62%), а діти в контрольній групі показник АО 8,3 (69%),

що для обох груп відповідає прийнятому нами показнику *середнього рівня* розвитку пізнавальних інтересів.

Таким чином, для діагностування рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку нами було проведено констатувальний етап експериментального дослідження. Діагностування включало визначення рівнів сформованості творчих здібностей, емоційної та розумової сфери як передумов розвитку пізнавальних інтересів в експериментальній та контрольній групах. Кількісний аналіз засвідчив, що переважна кількість дітей мають середній рівень сформованості розумового, емоційного та творчого розвитку. Вважаємо, що цей показник не є достатніми для дітей старшого дошкільного віку у підготовчому періоді перед шкільним навчанням.

Означені особливості підтверджують необхідність у використанні сучасних засобів навчально-ігрових педагогічних технологій щодо вдосконалення процесу розвитку пізнавальних інтересів дошкільників та проведення повторної діагностики після формувального етапу експерименту.

2.2. Впровадження та аналіз методик розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі

Виходячи з отриманих результатів діагностики на констатувальному етапі дослідження, нами розроблена методика розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобами навчально-ігрових педагогічних технологій.

Метою запропонованої методики є розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку, використовуючи різноманітні вправи для створення позитивного емоційного настрою на заняттях та під час спільної ігрової діяльності. На нашу думку, для розвитку пізнавальних інтересів дитини в процесі навчально-ігрової діяльності сприятливими умовами є:

- позитивна атмосфера, де перемагає взаємна довіра, взаємодопомога, де діти відчували б себе в безпеці;
- створення навчальних матеріалів та навчального середовища, виходячи з мети розвитку пізнавальних інтересів;
- перехід від пасивних до активних когнітивних методів в умовах колективної взаємодії;
- взаємодія вихователя з дітьми для створення перспектив та переходу до якісно нового рівня пізнавальної активності у дітей;
- використання завдань на активізацію творчих можливостей дошкільника;
- залучення учнів до колективного вирішення завдань та активізації їх комунікативних здібностей, спрямованих на вирішення складніших завдань.

Організація та правила проведення експериментальних занять формувального етапу дослідження передбачали:

1. Проведення занять з дітьми старшого дошкільного віку 5-6 років.
2. Виконання кожного завдання із розробленої методики планується в межах 30 хвилин.
3. Проведення занять в індивідуальній формі, з кожною дитиною окремо, розвиваючи навички самостійного творчого вирішення завдань та в групах з побудовою конструктивних стосунків всередині кожної групи, направлені на вирішення складного завдання у колективній співпраці.
4. Поступовий перехід від простих вправ та ігор до складніших завдань та розв'язання проблем із застосуванням творчих та креативних рішень, орієнтованих на розумові дії та удосконалення способів здобуття інтелектуального досвіду.

Після проведення формувального етапу дослідження за методикою розумового розвитку дітей дошкільного віку засобами створення

позитивного настрою було проведено повторне діагностування та зроблений кількісний та якісний аналіз отриманих показників.

Пропонуємо ознайомитися з результатами формувального етапу дослідження та повторного діагностування експериментальної групи дітей старшого дошкільного віку. Результати кожного з досліджуваних представлені у Таблиці М.1 Додатку М.

Вважаємо необхідним відобразити загальні результати повторної діагностики після проведення формувального етапу експерименту та порівняти їх з діагностикою досліджуваних на констатувальному етапі дослідження. Загальні результати дослідження після формувального експерименту представлені в таблиці 2.5 та на рис. 2.5 та в таблиці М.1 Додатку М.

Таблиця 2.5

Порівняльна характеристика результатів формувального етапу дослідження ЕГ (у %)

Рівні	Показники констатувального етапу	Показники формувального етапу
Високий	10	30
Достатній	30	50
Середній	40	20
Низький	20	-

Рис. 2.5. Порівняльна характеристика результатів констатувального та формувального етапу дослідження ЕГ (у %)

Після формувального експерименту було виявлено, що більшість дітей виявили позитивну динаміку у розвитку емоційної та розумової сфер. Загалом діти експериментальної групи були активними та зацікавленими. Мали бажання до виконання вправ та завдань повторної діагностики. Переважна більшість досліджуваних після проведення формувальної роботи мали позитивний настрій, виконували завдання набагато швидше та незначною мірою користувалися допомогою.

Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп дітей старшого дошкільного віку після проведення формувального експерименту представлені в таблиці 2.6, на рис 2.6. та в таблиці М.1 Додатку М.

Таблиця 2.6

**Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп
дітей старшого дошкільного віку після проведення формувального
експерименту (у %)**

Рівні	Експериментальна група (%)	Контрольна група (%)
Високий	30	10
Достатній	50	30
Середній	20	40
Низький	-	20

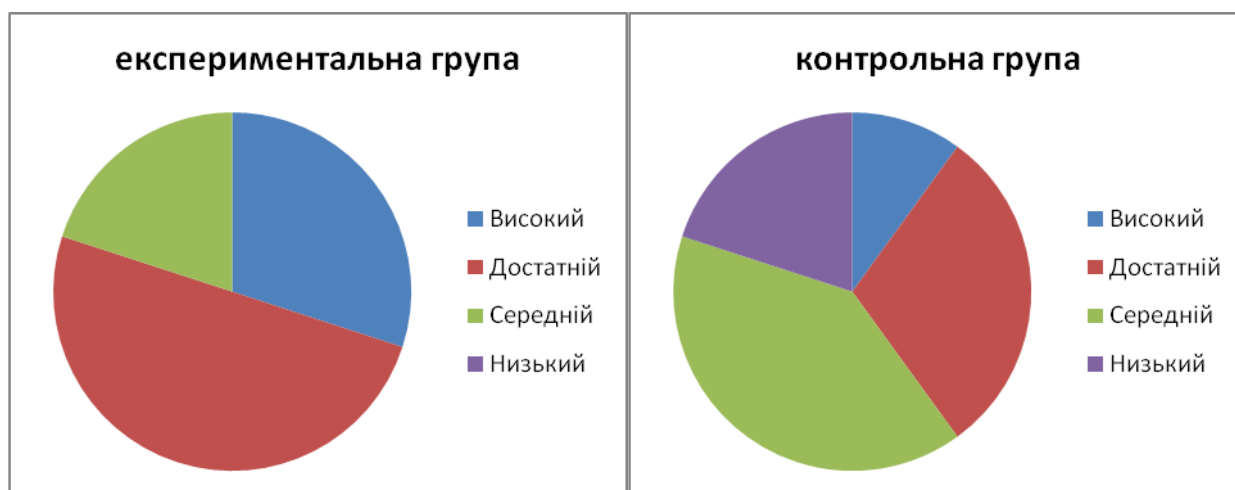

Рис. 2.6. Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп дітей старшого дошкільного віку після проведення формувального експерименту (у %)

Таким чином, після формувального експерименту рівні творчого мислення, емоційного та розумового розвитку значно зросли від середнього до достатнього та високого рівнів, низький рівень не був виявлений взагалі.

2.3. Методичні рекомендації для розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі

Запропонована нами методика має на меті розвиток пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку, використовуючи різноманітні вправи для створення позитивного емоційного настрою на заняттях та під час спільної ігрової діяльності.

Дана методика включає наступні етапи:

1 етап. Вправи, спрямовані на створення доброзичливої атмосфери та розвиток комунікативних навичок і вмінь, спільної навчальної та ігрової діяльності. Вправи «Привітання» та «Квітка настрою». Вправи проводилися кожний день перед початком основної частини заняття.

1. Вправа «Привітання» (4 хв.)

Мета: на початку заняття чи виховної години створити позитивний настрій. *Форма проведення:* групова. *Хід вправи:* Вихователь вітається з дітьми, а діти з вихователем та один з одним веселими віршами. Наприклад:

Промінчиків у сонечка багато,
теплом вони нас щедро зігрівають,
У нашій групі сонечки - малята,
Розумники маленькі й швидко підростають.

2. Вправа «Квітка настрою» (3 хв.)

Мета: створення доброзичливої та комфортної атмосфери під час спільної навчальної та ігрової діяльності, позитивного емоційного настрою на працю. *Форма проведення:* групова. *Хід вправи:* експериментатор та діти в групі, тримаючись за руки говорять один одному: «Я рада тебе бачити ! Я радий вас бачити!»

Яскрава квітка у нас розквітла, потрібно звернутись до неї привітно
Ласкаво посміхнутись та сказати: «Ми дуже раді тебе привітати!»

Квіточка наша чарівна має для нас різноманітні завдання. Сьогодні ми будемо виконувати всі її завдання та наші знання закріпляти.

2 етап. Вправи, направлені на зняття зайвого напруження, на розвиток мимовільної уваги, творчого мислення, пам'яті, оптимізації емоційного настрою та розвиток комунікаційних навичок. Вправа-розминка «Мій настрій», вправа «Розкажи про себе та своїх друзів».

3. Вправа-розминка «Мій настрій» (3 хв.)

Мета: розвиток емоційної сфери. *Форма проведення:* індивідуальна та групова. *Обладнання:* різнокольорові пелюстки квітів з паперу. *Хід вправи:* дитині пропонується взяти пелюстку такого кольору якого, на її думку, у неї настрій. Колективне обговорення.

4. Вправа «Розкажи про себе та своїх друзів» (5 хв.)

Мета: розвиток комунікативних навичок і вмінь, мимовільної уваги.

Форма проведення: індивідуальна та групова. *Хід вправи:* експериментатор розказує дитині про себе та пропонує продовжити, розказуючи про себе та про своїх друзів з групи:

Я (який саме?); Я мрію про...; Я люблю...;

Мій друг (який саме?); Мої друзі вміють...

Разом ми можемо...

Розкажіть по черзі, чому вам цікаво разом?

3 етап. Вправи, орієнтовані на розумові дії, спрямовані на розвиток пізнавальних психічних процесів: уваги, мислення, уяви та просторових уявлень, навичок колективної співпраці та взаєморозуміння. Вправа «Де іграшка була?» та дидактична гра з використанням конструктора LEGO «Кольорові чоловічки».

5. Вправа «Де іграшка була?» (5 хв.)

Мета: зняття емоційного напруження, розвиток мислення, уваги та просторових уявлень. *Форма проведення:* індивідуальна та групова. *Обладнання:* Групи іграшок, подібні за розмірами. Формою чи кольором.

Хід вправи: Барвистий метелик у клас залетів

І нас до роботи мерщій запросив

Крильцями яскравими він радісно тріпоче

І завдання нам розказати хоче.

Вихователь розміщує іграшки навкруги дитини та пропонує їх поступово збирати, поєднувати в групи за визначеними ознаками (за кольором, розміром та формою), розказуючи де саме вони знаходилися: спереду, позаду, зліва чи справа. Якщо виникають труднощі необхідно використовувати допомогу друзів по групі, шукати та об'єднувати іграшки по групах разом.

6. Вправа-гра «Кольорові чоловічки» (10 хв.)

Мета: формування просторової орієнтації відносно власного тіла, мислення, уваги. *Форма проведення:* індивідуальна та групова. *Обладнання:* Іграшки, різнокольорові цеглинки та чоловічки з набору конструктора LEGO в різнокольорових костюмчиках. *Інструкція проведення:* дітям пропонується розподілити чоловічків та дати їм імена за кольором, які б відповідали поняттям: права та ліва рука, права та ліва нога, праве та ліве око, праве та ліве вухо. *Хід вправи:* Експериментатор пропонує дітям: «Підніміть ліву руку», показуючи чоловічка з відповідним ім'ям, «покажіть праве око, ліву ногу, візьміться лівою рукою за праве вухо; правою рукою за праве вухо; правою рукою за ліве вухо; покажи лівою рукою праве око», показуючи чоловічків закріплюючи цеглинки з потрібної сторони, які відповідають цим поняттям. Дитині необхідно самій вибрати чоловічка із загальної кількості та виконати рухи, які відповідають його імені та поняттю, закріплюючи цеглинки таким чином, яке це ім'я відбиває. Коли завдання виконано, то переходять до наступного.

4 етап. Розвиток довільної уваги, пам'яті, дрібної моторики, розвиток координатних уявлень, опанування зоровим синтезом, удосконалення способів здобуття інтелектуального досвіду, створення під час занять позитивного настрою. Дидактична вправа-гра «Виконуємо разом» з використанням іграшок та конструктора LEGO.

7. Вправа «Виконуємо разом» (7 хв.)

Мета: розвиток мислення та уваги. *Форма проведення:* індивідуальна та групова. *Обладнання:* Іграшки, різнокольорові цеглинки та чоловічки з набору конструктора LEGO в різнокольорових костюмчиках. *Інструкція проведення:* перед дітьми викладаються різні іграшки, кольорові чоловічки та цеглинки з конструктора LEGO. Пропонується поєднати їх та сконструювати у довільні форми або побудувати з них «Місто», «Садок» чи втілити інший задум разом. Після закінчення конструювання дитині пропонується заплющити очі, а після відкривання розказати, якої цеглинки або чоловічка не вистачає та в якому саме положенні вони знаходилися.

Хід вправи: Йшли качата раз та два, три й чотири до води,
п'ятий теж пішов за ними, шостий з ними теж туди,
Притомились сьомий й восьмий на дорозі всілися,
Загубився десь дев'ятий, він злякався й запищав,
Мама-качечка сказала: «Не пиши, а доганяй, Своїх друзів відшукай!»
Після колективного конструювання експериментатор пропонує дитині:
«Подивись на цеглинки та чоловічків та запам'ятай, де саме вони знаходяться та як поєднані».

1 варіант виконання завдання.....: «Заплющ очі», «Розплющ очі. Уважно подивись та скажи, які деталі та чоловічки зникли або перемістилися? Де вони знаходяться?»

2 варіант виконання завдання.....: «Заплющ очі», «Розплющ очі. Подивись, які деталі твого конструкторського задуму перемістилися чи помінялися місцями? Інші діти оцінюють здобутки кожного та пропонують допомогу, якщо виникають труднощі.

На нашу думку, факторами, що сприяють розвиткові пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку є:

- використання завдань на активізацію творчості та креативності;
- створення позитивної атмосфери, де кожна дитина відчуває себе безпечно, де панує гуманність, довіра, взаємодопомога;

- перехід від пасивних до активних способів пізнання в умовах колективної взаємодії дітей;
- створення матеріально-ігрового середовища, спрямованого на зростання пізнавальної активності дошкільнят;
- взаємодія дорослого та дітей;
- введення творчих завдань в усі види діяльності та надання старшим дошкільникам можливості проявити здібності в різних видах діяльності.

Висновки до розділу 2

Для діагностування рівнів розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку нами було проведено констатувальний етап експериментального дослідження. Діагностування включало визначення рівнів сформованості творчих здібностей, емоційної та розумової сфери як передумов розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку. З метою підтвердження ефективності розробленої методики дослідження проводилося з розділенням дітей на дві групи: експериментальну та контрольну. Кількісний аналіз засвідчив, що переважна кількість дітей мають середній рівень сформованості розумового, емоційного та творчого розвитку.

Формувальний етап експерименту було обґрунтовано на етапі експериментального дослідження та на цій основі розроблено та апробовано методику розвитку пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку. Методика проводилася в чотири етапи: 1 етап – створення доброзичливої атмосфери та розвиток комунікативних навичок і вмінь, спільної навчальної та ігрової діяльності; 2 етап – зняття зайвого напруження, розвиток мимовільної уваги, творчого мислення, пам'яті, оптимізації емоційного настрою та розвиток комунікаційних навичок. 3 етап – розвиток пізнавальних психічних процесів: уваги, мислення, уяви та просторових уявлень, навичок колективної співпраці та взаєморозуміння; 4 етап - розвиток пам'яті, дрібної

моторики, розвиток координатних уявлень, опанування зоровим синтезом, удосконалення способів здобуття інтелектуального досвіду, створення під час занять позитивного настрою.

Після формувального експерименту рівні творчого мислення, емоційного та розумового розвитку значно зросли від середнього до достатнього та високого рівнів, низький рівень не був виявлений взагалі. Всі досліджувані виконали завдання повторної діагностики повністю.

ВИСНОВКИ

В даній роботі було виявлено умови розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі та на цій основі сформовані результати, нами виконаних, завдань:

1. Досліджено основні тенденції реформування освітнього середовища закладів дошкільної освіти, які вказують на те, що питання виховання повноцінної особистості в сучасній Україні спонукає до дієвих кроків як на державному рівні, так і на рівні кожного освітнього закладу. Для досягнення Україною європейських стандартів освітніх процесів, необхідним є проведення цілої низки заходів реформування освітньої дошкільної системи за новими підходами на основі міжнародних стандартів та європейської практики. Виділяючи основні проблеми, які заважають на сьогодні розвитку вітчизняної дошкільної освіти та відповідності європейським стандартам, український Уряд ключовою проблемою називає суперечність між наявними можливостями та потребою дошкільної освіти у дітей дошкільного віку.

2. Визначено роль пізнавального інтересу та обґрунтовано освітнє середовище ЗДО як важливий компонент формування особистості дошкільника. Джерелом пізнавального інтересу є когнітивна потреба, а процес задоволення цієї потреби виконується як пошук, спрямований на відкриття невідомого та його засвоєння. Питання пізнавального інтересу розглядається разом з діяльністю та тісно пов'язане з такими поняттями, як самостійність та незалежність. Виявлено, що пізнавальний інтерес є позитивним, вмотивованим та емоційним ставленням дитини до предмета пізнання, яке має систематично враховуватися, оскільки впливає на формування та розвиток особистісної орієнтації дитини та розвиватися у процесі навчання. Дошкільний вік вирізняється допитливістю, потребою в новому досвіді та бажанні експериментувати і досліджувати. Вихователю потрібно лише вміло підтримувати та стимулювати появу пізнавального інтересу шляхом експериментальної діяльності. Ігрова діяльність та

дослідницька активність дитини, яка включає пізнавальний інтерес, має складну та взаємопов'язану структуру. В ній виділяється: мотиваційний, змістовний та операційний компоненти. Дотримання даної орієнтовної структури та використання педагогом різноманітних методів і прийомів під час експериментальної діяльності з дітьми дошкільного віку дає можливість дітям досліджуючи самостійно отримати знання у певній логічній послідовності, а не готових знань від педагога.

3. Розроблено та експериментально перевірено ефективність методик розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі. Експериментальне дослідження проводилося в два етапи. Констатувальний етап дослідження передбачав проведення діагностики рівнів розумового, емоційного розвитку та творчого мислення дітей як передумов розвитку пізнавальних інтересів. Діагностика проводилася за трьома методиками окремо для експериментальної та контрольної груп з метою порівняння їх загальних показників після проведення з експериментальною групою дітей формуючого експерименту. За підсумками проведеної діагностики виявлено, що середні показники обох груп дітей не виходять за межі прийнятого нами середнього рівня розвитку розумової та емоційної сфер дитини та не відповідають загальноприйнятим нормам розвитку дітей старшого дошкільного віку.

З урахуванням результатів констатувального етапу дослідження нами проведений формувальний етап дослідження, який включав проведення з дітьми експериментальної групи занять у навчально-ігровому середовищі за розробленою нами методикою, яка включала чотири етапи переходу від простих завдань до складніших з умовою створення комфортного розвивального середовища. Здійснено повторну діагностику рівнів розвитку розумової та емоційної сфер дітей експериментальної групи та порівняння їх показників з показниками дітей контрольної групи, з якими така робота не проводилася. Результати діагностики засвідчили значний прогрес у розвитку емоційної та розумової сфер дітей експериментальної групи. Зафіксовані

високі та достатні рівні розумового та емоційного розвитку дітей експериментальної групи у переважній більшості дітей, середній рівень теж присутній, а низький рівень нами не був зафіксований взагалі. Діти були активними при виконанні завдань повторної діагностики, виконували завдання із задоволенням, повністю. Більшість дітей не користувалися допомогою дорослих та повністю вкладалися при виконанні завдань у відведений час. А також нами були сформульовані методичні рекомендації для розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому середовищі.

Отже, рівень пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку залежить від створення комфортної атмосфери освітнього середовища і підібраних методів навчання та виховання дошкільників. Саме навчально-ігрові методи виконують цю задачу повною мірою, про що засвідчили результати експериментального дослідження, проведеного в даній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенбарт М.М. Формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку в процесі ігрової діяльності: дис... канд.. пед. наук. 13.00.08. дошкільна педагогіка. Одеса. 2016. 274 с.
2. Байєр О.М., Богущ А.М., Безсонова О.К. та ін.. Проєкт. Базовий компонент дошкільної освіти.
URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2020/11/10/proekt-bazovyyu-komponent-doshkilnoyi-osvity_1.pdf(дата звернення 20.09.2021).
3. Білан О.І., Низовська О.В. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: ТОВ мандрівець. 2017. 256 с.
4. Гордійчук М.С. Проблема створення предметно-ігрового середовища у різноманітних наукових підходах: збірник наукових праць: *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*. Полтава. 2018. Випуск 2. С. 48-52.
5. Загоруйко Т.Ю. Ранній розвиток дитини — право кожного: збірник матеріалів Всеукраїнського форуму (м. Київ, 20 квітня 2019 р.). Київ: НЕНЦ, 2019. С. 121-124
6. Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників / Упоряд. І. В. Молодушкіна. 2-ге вид. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 207 с.
7. Карук І.В. Розвиток пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку в процесі експериментальної діяльності. *Молодий вчений*, 2018. №5.2 (57.2). С. 89-91.
8. Кобаль В.І. Дидактичні умови розвитку пізнавальних інтересів учнів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*: збірник наукових праць Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2003. Випуск 24. С.20-24.

9. Кобаль В.І. К 55 Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства : Монографія. Мукачєво : 2014 . 229 с.

10. Колеснік К.А. Основні орієнтири виховання підростаючого покоління в Україні. *Наукові пошуки XXI століття: молодіжний вимір*: III Міжнародної дистанційної науково-практичної конференції. Київ, 2015. С. 177–182.

11. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Редакція від 01.01.2020. *Офіційний портал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 20.09.2021).

12. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (редакція зі змінами від 21.12.1995 р). *Офіційний портал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text> (дата звернення 28.09.2021).

13. Концепція розвитку дошкільної освіти. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/yakisnata-dostupna-doshkilna-osvita-zaversheno-gromadske-obgovorennya-proyektu-koncepciyi-rozvitku-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення 18.09.2021).

14. Кошель А.П., Кошель В.М., Мікрюкова В.Ю. Деякі аспекти використання «PUBLIC RELATIONS» у формуванні позитивного іміджу закладу дошкільної освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2021. №46. С.122-131.

15. Кошель А.П., Олексієнко В.В., Дьякова Н.В. Деякі аспекти створення позитивного іміджу ЗДО на сучасному етапі реформування дошкільної освіти. *Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. InterConf.2020*. С. 187-191.

URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/5311> (дата звернення 22.09.2021).

16. Кошель В., Кошель А., Бойправ С., Сиз Г. Формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного

віку в процесі професійної підготовки. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.* 2018. С. 176–179.

17. Кошіль О. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: генеза та сутнісний зміст поняття. *Освітологічний дискурс.* 2017. № 3-4 (18-19). С. 150-162.

18. Кошель А.П., Кошель В.М. Наступність в роботі закладу дошкільної освіти та початкової школи в умовах інтеграції інклюзії. *Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Inter Conf.* 2020. С. 63-67.

19. Лякішева А., Мозоль В. Розвиток пізнавальних інтересів старших дошкільників як наукова проблема. *Педагогічний часопис Волині.* 2018. №4(11). С. 33-38.

20. Марценюк М.О., Лобас І.Г. Дошкільна освіта як основа формування особистості: збірник тез доповідей за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 26 жовтня 2017 року: *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти.* Мукачєво. 2017. С.105-108.

21. Матеріали круглого столу «На шляху до якісного дошкілля»:упоряд. О.Г.Косенчук, Л.В.Куземко, О.А. Венгловська, І.М.Новик, УІРО, Київ. 2021. 37 с.

22. Михальська С.А. Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку: збірник наукових праць: *Проблеми сучасної психології,* 2017. №38. URL:<https://doi.org/10.32626/2227-6246.2017-38.%25p> (дата звернення 20.09.2021).

23. Михайлишин Р.Р. Наступність у роботі ЗДО та початкової школи як передумова якісної неперервної освіти. *Сучасна дошкільна освіта: стратегія. Тактика, виміри змін. Вісник 2021,* 2021.№1(36). С. 35-40.

24. Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність: інформаційно-аналітичний збірник. *Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики.* Київ, 2021. 451 с.

25. Огієвич О.В. Розвиток дітей раннього віку в процесі ігрової діяльності. *Ранній розвиток дитини — право кожного*: збірник матеріалів Всеукраїнського форуму (м. Київ, 20 квітня 2019 р.). Київ: НЕНЦ, 2019. С. 16-22.

26. Освітня реформа: результати та перспективи: інформаційно-аналітичний збірник. *Міністерство освіти і науки України, Інститут освітньої аналітики*. Київ, 2019. 228 с.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferencia/2019/Prezentacii/Institut-zbirnik.pdf> (дата звернення 19.09.2021).

27. Освіта України 2021: стратегічні цілі та пріоритетні напрями: партнерський форум. *Міністерство освіти і науки України*. Київ. 2021.

URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/vazhlivim-zavdanniam-u-2021-roci-ye-uhvalennya-novoyi-redakciyi-zakonu-ukrayini-pro-doshkilnu-osvitu-ta-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-sistemi-doshkilnoyi-osviti-sergij-shkarlet-na-osvitnomu-forumi> (дата звернення 19.09.2021).

28. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 15.09.2021).

29. Про дошкільну освіту : Закон України від 01.01.2021 № 2628-III (Відомості Верховної Ради України (ВВР)). *Офіційний портал*.

URL: <https://zakon.help/law/2628-III> (дата звернення 15.09.2021).

30. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III (Редакція станом на 17.03.2021). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. *Офіційний портал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 20.09.2021).

31. Про молодіжні та дитячі громадські організації : Закон України від 01.12.1998 № 281-XIV (Редакція станом на 22.05.2021). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. *Офіційний портал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14#Text> (дата звернення 18.09.2021).

32. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21.11.1992 № 2811-ХІІ (Редакція станом на 14.04.2021). *Відомості Верховної Ради України (ВВР). Офіційний портал.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text> (дата звернення 18.09.2021).

33. Про заклад дошкільної освіти» від 12.03.2003 р. № 305 (в редакції від 27.01.2021 р. № 86): Положення Кабінету Міністрів України. *Офіційний портал.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021-п#Text> (дата звернення 18.09.2021).

34. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція 12.01.2021: Наказ Міністерства Освіти і науки України № 33. *Офіційний портал.*

URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 18.09.2021).

35. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344. *Офіційний портал.* URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Informatsijno-analitychnyj-zbirnyk-Osvita-v-nezalezhnij-Ukrayini-rozvytok-ta-konkurentospromozhnist.pdf> (дата звернення 19.09.2021).

36. Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.09.2013 № 686-р Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/246688428> (дата звернення 20.09.2021).

37. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 *Офіційний портал.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 17.09.2021).

38. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305 «Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад» : постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.2021

№ 86. *Офіційний портал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.09.2021).

39. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 276-р *Офіційний портал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276-2021-p#Text> (дата звернення 20.09.2021).

40. Реформа освіти та науки. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*.

URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti> (дата звернення 16.09.2021).

41. Садова Т.А., Рудакова А.О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Молодий вчений*, 2017. №10.1 (50.1). С. 49-52.

42. Тест творчого мислення Е. Торренса. *Психологія життя*. URL: https://vikanakon.at.ua/load/test_tvorchogo_mislennja_e_torrensa/1-1-0-8 (дата звернення 12.10.2021).

43. Тест «Розрізні картинки» розвитку дій сприйняття. URL: <https://vseosvita.ua/library/test-rozrizni-kartinki-rozvitku-dij-sprijnatta-305145.html> (дата звернення 14.10.2021).

44. Турчина І.С., Вахрушева Н.М. Формування навчально-пізнавальної компетентності учнів початкової школи як педагогічна проблема. *Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Молодий вчений*. 2018. № 2.1 (54.1). С. 13-16.

45. Чумак В. В. Вікова психологія: навчальний посібник Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015 192 с.

46. Akyol, Z., Garrison, D. R. The Development of a Community of Inquiry over Time in an Online Course: Understanding the Progression and Integration of Social, Cognitive and Teaching Presence. *Journal of Asynchronous Learning Network*. 2008. 12 (2-3), pp. 3-23.

ДОДАТОК А

Доступна та якісна дошкільна освіта в Україні 2021 рік

ДОСТУПНА ТА ЯКІСНА ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Забезпечення доступної та якісної дошкільної освіти

- Затверджено та приведено у відповідність до міжнародних стандартів **Базовий компонент дошкільної освіти** (нова редакція)
- + Відкрито **24 нових ЗДО** (із них **16** – за програмою Президента України «Велике будівництво»)
- ▶ Створено **13 268** додаткових місць

15 тис. закладів
освіти різних типів
і форм власності

1 млн
дітей

Рис. А.1. Доступна дошкільна освіта в Україні 2021 рік [14]

Бюджет-2021: **139,5 млрд грн** для розвитку освіти і науки

(15.12.2020 – Верховна Рада України ухвалила Державний бюджет на 2021 рік)

Рис. А.2. Видатки державного бюджету України на розвиток освіти та науки 2021 рік [1]

ДОДАТОК Б

Процес становлення компетентностей дитини дошкільного віку

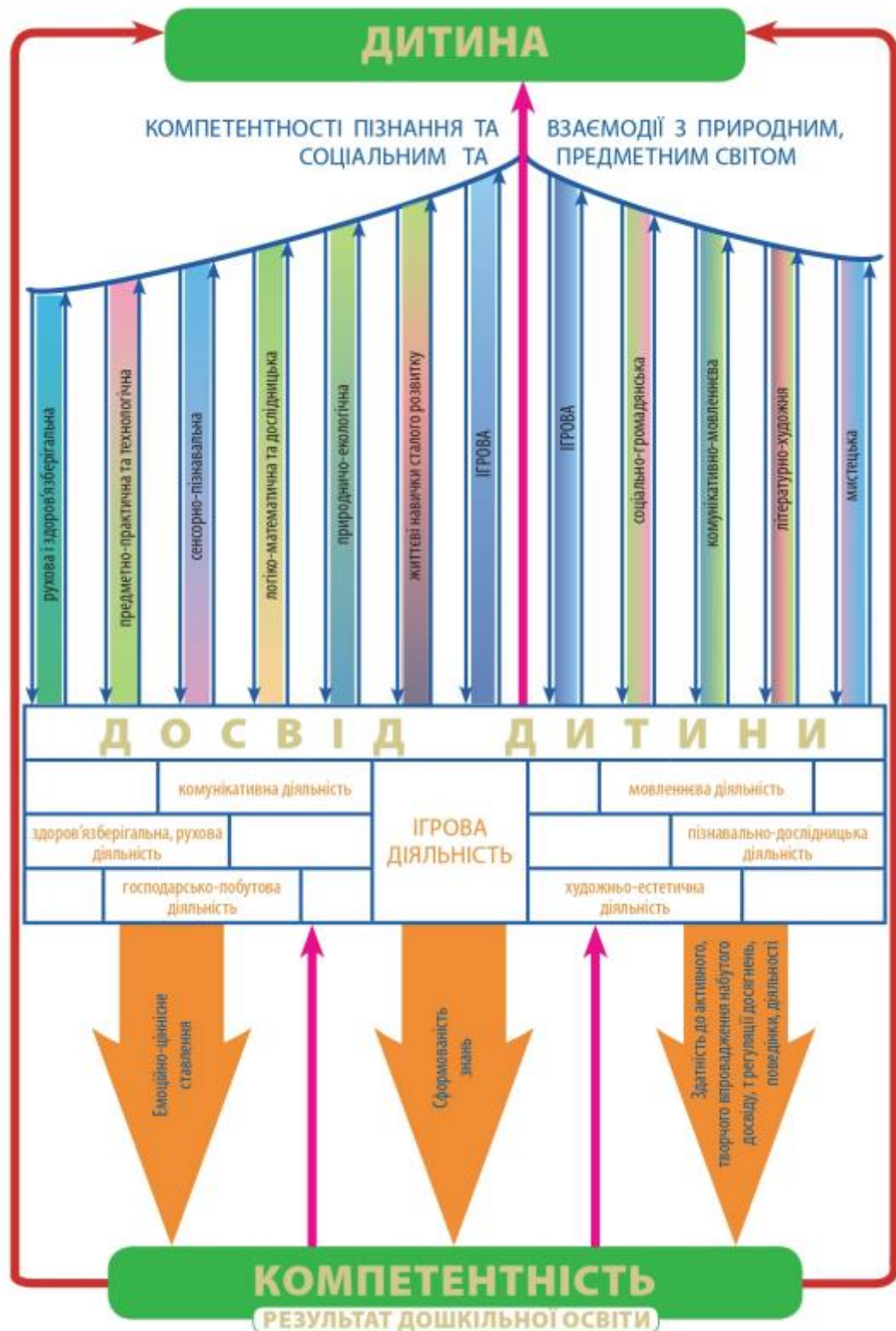

Рис. Б.1. Формування компетентностей дитини дошкільного віку [32]

ДОДАТОК В
Базовий компонент (Державний стандарт) дошкільної освіти
України

Рис. В.1. Складові базового компонента дошкільної освіти [2]

ДОДАТОК Г

Динаміка охоплення дітей дошкільною освітою у європейських країнах

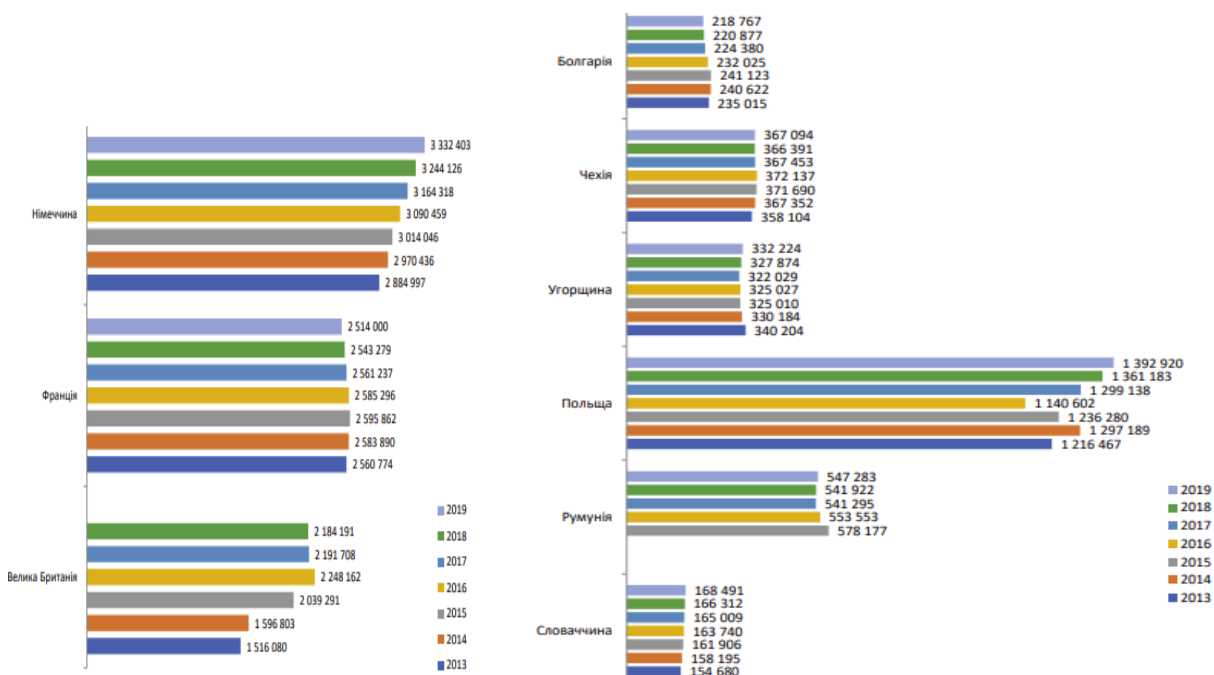

Рис. Г.1. Динаміка охоплення дітей дошкільною освітою в країнах ЄС [18]

Розподіл дітей, які відвідують заклади дошкільної освіти, в розрахунку на 100 місць за регіонами та роками (2015–2020 рр.), осіб

Регіон	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Динаміка, %
Україна	117	113	112	108	105	98	-16,2
Вінницька обл.	112	111	110	104	101	94	-16,1
Волинська обл.	139	132	132	128	122	114	-18,0
Дніпропетровська обл.	113	112	110	107	102	97	-14,2
Донецька обл.	96	94	94	95	92	85	-11,5
Житомирська обл.	119	113	113	112	106	98	-17,6
Закарпатська обл.	127	115	113	108	103	95	-25,2
Запорізька обл.	119	116	116	113	108	106	-10,9
Івано-Франківська обл.	131	130	129	124	122	115	-12,2
Київська обл.	109	106	103	103	100	94	-13,8
Кіровоградська обл.	108	107	107	103	97	91	-15,7
Луганська обл.	103	98	95	92	88	83	-19,4
Львівська обл.	144	132	130	127	124	118	-18,1
Миколаївська обл.	117	115	114	110	106	96	-17,9
Одеська обл.	120	121	122	111	107	95	-20,8
Полтавська обл.	127	122	121	118	113	104	-18,1
Рівненська обл.	136	112	108	104	101	94	-30,9
Сумська обл.	112	111	110	105	102	93	-17,0
Тернопільська обл.	117	116	113	108	103	96	-17,9
Харківська обл.	107	105	102	100	97	92	-14,0
Херсонська обл.	101	99	99	96	94	86	-14,9
Хмельницька обл.	117	115	115	114	110	101	-13,7
Черкаська обл.	103	100	99	94	89	81	-21,4
Чернівецька обл.	126	125	126	120	113	100	-20,6
Чернігівська обл.	116	114	114	114	106	101	-12,9
м. Київ	124	119	118	113	111	109	-12,1

Складено за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Рис. Г.2. Динаміка завантаження закладів дошкільної освіти України [18]

ДОДАТОК Д

Тест творчого мислення Е. Торренса

Підготовка до тестування

Перед пред'явленням тесту необхідно враховувати наступні **аспекти роботи**.

- 1. Тести не допускають ніяких змін і доповнень.** Навіть невеликі «імпровізації» в інструкціях вимагають повторної стандартизації та валідизації тесту. Не слід також збільшувати час виконання тесту, так як нормативні дані, представлені в керівництві, відповідають зазначеному ліміту часу.
- 2. Під час тестування необхідно створити сприятливу емоційну атмосферу.** Вживання слів «тест», «перевірка», «іспит» необхідно уникати, так як тривожна, напружена обстановка блокує свободу творчих проявів. Тестування проходить у формі захоплюючої гри, цікавих завдань, в обстановці заохочення уяви, допитливості дітей, стимулювання пошуку альтернативних відповідей.
- 3. Оптимальний розмір групи – 15-35 досліджуваних.** Для молодших дітей розмір груп слід зменшити до 10-15 осіб, **а для дошкільнят переважно індивідуальне тестування.**
- 4. Час виконання фігурної форми тесту – 30 хвилин.** Враховуючи підготовку, читання інструкцій, можливі питання, необхідно для тестування відвести 45 хвилин.
- 5. Якщо інструкція викличе запитання дітей, треба відповісти на них повторенням інструкції, але більш зрозумілими для них словами.** Необхідно уникати прикладів і ілюстрацій можливих відповідей-зразків. Це призводить до зменшення оригінальності і в деяких випадках – кількості відповідей.

Субтест 2. Закінчи малюнок.

Тестовий матеріал:

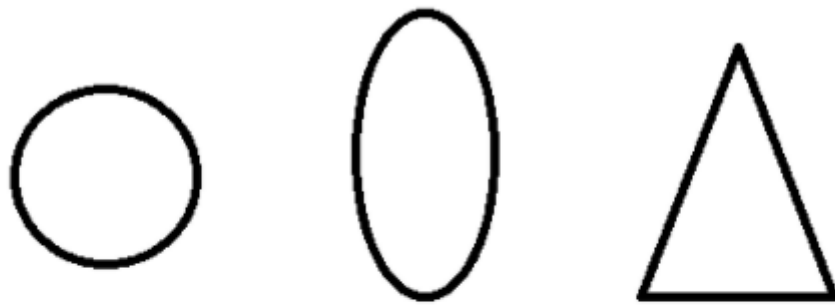
а) простий олівець;

б) тестовий бланк, що складається з десяти квадратів, в яких зображені графічні контури різної форми.

Інструкція. На цих аркушах намальовані незакінчені фігурки. Якщо додати до них лінії, вийдуть цікаві предмети або сюжетні картинки. Спробуйте придумати такі картинки або історію, які ніхто більше придумати не зможе. Зробіть її повною та цікавою, додавайте до неї нові ідеї. Придумайте цікаву назву для кожної картинки і напишіть її внизу цієї картинки. (Якщо діти засмучені тим, що не встигають закінчити завдання вчасно, скажіть наступне: «Ви всі працюєте по-різному. Деякі встигають намалювати всі малюнки дуже швидко, а потім повертаються до них і додають деталі. Інші встигають намалювати лише кілька, але з кожного малюнку створюють дуже складні розповіді. Продовжуйте працювати так, як вам більше подобається, як вам зручніше».) Після закінчення десяти хвилин вимкніть секундомір і зупиніть роботу.

ДОДАТОК Е
Тест творчого мислення Е. Торренса
(інструкція до виконання)

Стимульний матеріал:

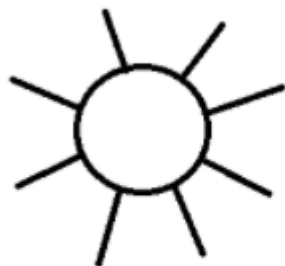
Інтерпретація

Кількість балів виставляється відповідно за кожен малюнок.

Кількість балів	Характеристика
0 балів	Деталі відсутні або домальовані деталі тварин
1 бал	Зображено обличчя людини
2 бали	Зображена людина з емоціями або людина в русі.

Приклади інтерпретації

0 балів

1 бал

2 бала

Рівень розвитку емоційного інтелекту

Загальна кількість балів	Рівень розвитку
0 балів	Низький
1 – 3 бала	Середній
4 – 6 бала	високий

ДОДАТОК Ж

**ДІАГНОСТИКА ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ
ДОШКІЛЬНИКІВ****Тест «Маски»
(за Т. Марцинковською)**

Мета: визначити емоційний стан дітей віком від 5-ти років.

Обладнання: чотири маски з паперу (гарний і поганий настрої, намагання керувати і підкорюватись).

Інструкція: «Подивись на ці обличчя. Як ти вважаєш, яке обличчя у тебе буває найчастіше, коли ти бачиш дітей своєї групи? (*Перед дитиною викладають чотири маски, після чого вона обирає одну з них.*) На кого з дітей ти зазвичай дивишся ось так? (*Це запитання ставиться дитині щоразу, коли по черзі показуються їй кожна із масок.*)».

Обробка та інтерпретація результатів емоційного стану дитини в групі відображається у виборі маски з певним настроєм під час відповіді на перше запитання.

Підраховується, скільки разів дитина обрала маски з гарним і поганим настроєм під час відповіді на запитання: «На кого з дітей ти зазвичай дивишся ось так?» Якщо дитина задоволена своїми стосунками в групі, то кількість масок, на яких зображена радість, значно перевищує решту масок.

Якщо дитина обирає більше «негативних» масок, то це може свідчити про те, що дитина не бажає спілкуватися з однолітками, вона не зацікавлена цим. Дитина-лідер може бути незадоволена своїм статусом, якщо вона претендує на вище місце в групі, або намагається будувати взаємини з кимсь із тих дітей, які не підкорюються їй як лідерові.

ДОДАТОК 3

Тест «Розрізні картинки»

Тест спрямований і на вивчення рівня розвитку дій сприйняття, вміння виділяти інформативні точки і по них відтворювати образ предмету.

В якості стимульного матеріалу використовують кольорові картинки, розрізані на кілька частин. Для 3–4-річних дітей використовують картинки, розрізані на 2-4 частини, а для 4–6-річних – картинки, розрізані на 4-6 частин. Якщо ви вважаєте за необхідне провести діагностику сприйняття у молодших шкolarів, рекомендується застосовувати більш складні малюнки – не з одним предметом, а з групами чи з ситуаціями.

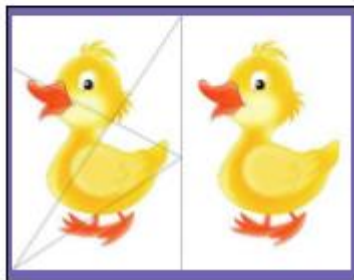
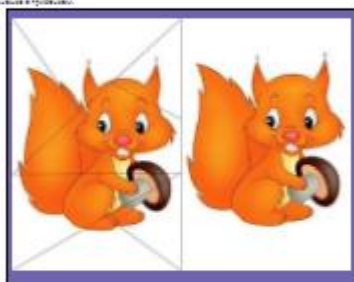
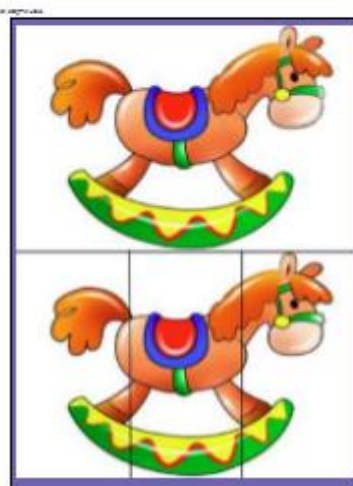
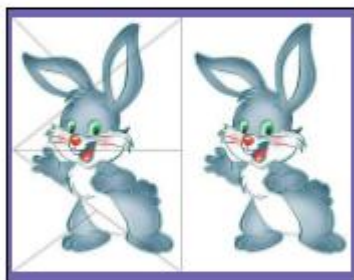
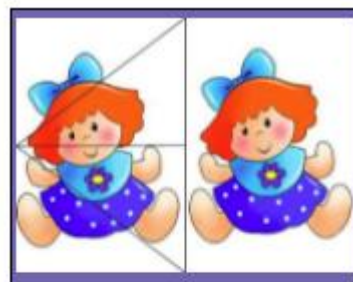
Інструкція: «Подивись уважно на ці картки. Як ти думаєш, що це таке? Який предмет на них зображений? А тепер склади ці картки так, щоб вийшов названий тобою предмет».

Дитині почергово пред'являють розрізані зображення предметів – від простих до складніших. Картки розкладають хаотично, щоб ускладнити сприйняття. Картинку пропонують зібрати після того, як упізнаний намальований предмет. Якщо дитина не може визначити, що саме намальовано на розрізаних картинках, можлива допомога дорослого, який звертає увагу на найбільш характерну деталь. Якщо зображення не впізнане до початку роботи, пропонують почати збирати картинку, і в процесі тестування (або після його закінчення) дорослий ще раз запитує дитину, чи впізнала вона зображений предмет.

При інтерпретації, насамперед, звертають увагу на наявність у дитини цілісного образу предметів. У нормі діти легко справляються з такими завданнями, швидко дізнаються намальовані предмети, при складанні яких можливі деякі труднощі у деталях (наприклад, знайти правильне місце для ніг ляльки або її банта).

Про порушення сприйняття можна говорити в тому випадку, якщо 3–4-річна дитина не може упізнати ні машинки, ні собачки. У цьому випадку необхідно почати навчання дитини, показати їй найбільш характерні деталі цих предметів, разом з нею зібрати картинку. Після навчання необхідно запропонувати дитині виконати аналогічне завдання, але вже без допомоги дорослого. У складних випадках дітям підказують, на що треба дивитися, тобто показують, як шукати інформативні точки не на одному, а на декількох предметах.

ДОДАТОК К
Матеріали до тесту «Розрізні картинки»

ДОДАТОК Л

Таблиця Л.1

Результати діагностики рівнів розвитку дітей старшого дошкільного віку за трьома методиками до формувального експерименту

№ п\п	Ім'я учасника	Методика №1 (бали)	Методика №2 (бали)	Методика №3 (бали)	Загально АО (бали)	Показник	ВО (%)
	МО	4	4	4	12		100
	<i>Експериментальна група</i>						
1	Максим	2	2	2	6	середній	50
2	Влад Н.	3	3	3	9	достатній	75
3	Олена	1	2	2	5	низький	42
4	Коля	4	4	4	12	високий	100
5	Мирослава	2	3	4	9	достатній	75
6	Андрій	3	1	2	6	середній	50
7	Денис	2	3	2	7	середній	58
8	Настя	2	4	3	9	достатній	75
9	Діма	1	2	2	5	низький	42
10	Микита	3	2	1	6	середній	50
	Середній показник бали (%)	2,3 (57)	2,6 (65)	2,5 (63)	7,4		62
	<i>Контрольна група</i>						
11	Артем	4	3	4	11	високий	92
12	Дмитро	3	4	3	10	достатній	83
13	Наташа	3	4	2	9	достатній	75
14	Єгор	3	3	3	9	достатній	75
15	Юля	1	2	1	4	низький	33
16	Влад П.	2	3	3	8	середній	67
17	Оля	3	3	2	8	середній	67
18	Марія	3	3	1	7	середній	58
19	Віка	2	2	2	6	низький	50
20	Женя	2	3	2	7	середній	58
	Середній показник бали (%)	2,6 (65)	2,9(72)	2,3(57)	7,9		66

АО = абсолютна оцінка показника рівня сформованості емоційного та розумового розвитку і-го респондента; ВО = відносна оцінка показника рівня сформованості емоційного та розумового розвитку і-го респондента.

ДОДАТОК М

Таблиця М.2

Результати діагностики рівнів розвитку старшого дошкільного віку за трьома методиками після формувального експерименту

№ п\п	Ім'я учасника	Методика №1 (бали)	Методика №2 (бали)	Методика №3 (бали)	Загально АО (бали)	Показник	ВО (%)
	МО	4	4	4	12		100
	<i>Експериментальна група</i>						
1	Максим	3	4	3	10	достатній	83
2	Влад Н.	3	4	4	11	високий	92
3	Олена	4	3	3	10	достатній	83
4	Коля	3	3	3	9	достатній	75
5	Мирослава	2	3	2	7	середній	58
6	Андрій	4	4	3	11	високий	92
7	Денис	4	4	3	11	високий	92
8	Настя	3	3	3	9	достатній	75
9	Діма	3	4	3	10	достатній	83
10	Микита	2	3	2	7	середній	58
	Середній показник бали (%)	3,8 (95)	3,7 (92)	3,7 (92)	9,6		80
	<i>Контрольна група</i>						
11	Артем	4	3	4	11	високий	92
12	Дмитро	3	4	3	10	достатній	83
13	Наташа	3	4	2	9	достатній	75
14	Єгор	3	3	3	9	достатній	75
15	Юля	1	2	1	4	низький	33
16	Влад П.	2	3	3	8	середній	67
17	Оля	3	3	2	8	середній	67
18	Марія	3	3	1	7	середній	58
19	Віка	2	2	2	6	низький	50
20	Женя	2	3	2	7	середній	58
	Середній показник бали (%)	2,6 (65)	2,9(72)	2,3(57)	7,9		66

АО = абсолютна оцінка показника рівня сформованості емоційного та розумового розвитку і-го респондента; ВО = відносна оцінка показника рівня сформованості емоційного та розумового розвитку і-го респондента.

ДОДАТОК Н

Апробація результатів дослідження

**Громадська організація
«Київська наукова організація
педагогіки та психології»**

ЗБІРНИК ТЕЗ
НАУКОВИХ РОБІТ

учасників міжнародної
науково-практичної конференції:

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ
ТА ПЕДАГОГІКИ»**

6–7 листопада 2020 року

Частина II

Київ
2020

УДК 159.9+37.01(063)
Т 33

Тенденції розвитку психології та педагогіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6–7 листопада 2020 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2020. Ч. 2. – 144 с.

УДК 159.9+37.01(063)
Т 33

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Тенденції розвитку психології та педагогіки». Для студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів, науковців та представників громадських організацій.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2020
© Київська наукова організація педагогіки та психології, 2020

Марченко Г. В., Стежко С. О., Кондратенко Н. Ю. ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ	76
Моргай Л. А. СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	81
Рудкевич Н. І. ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЕКТУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	85
Щербакова М. А., Слабко Н. М. ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	88
СЕКЦІЯ 9. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ	
Пелипась Д. С. РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	92
Чубукіна О. М. ВИЯВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ В ЗМІСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КЛУБНИХ ОБ'ЄДНАНЬ І МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО	94
СЕКЦІЯ 10. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА	
Арапіна А. Ю. КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ДОШКІЛЬНИКІВ	97
Бортовська А. В. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	101
Міненко А. О., Лошак А. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	104
Овсієнко Н. І. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ.....	108
Фесенко Н. О. ВАЛЕОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ	112

**IV Всеукраїнська
науково-практична конференція з міжнародною участю
«Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання
дитини з особливими освітніми потребами»
(Четверта школа технологій інклюзивної освіти)
У рамках проєкту програми Еразмус + (Модуль Jean Monnet)
620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE
СЕРТИФІКАТ № KI-PS-2020/225**

Анна Лошак

КІЛЬКІСТЬ ГОДИН 8 (0,3 ECTS)
Дата проведення 10-11.12.2020 р.

Місце проведення
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

проф. Лазаренко Н.І.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ
ОСВИТИ І МИСТЕЦТВ

СЕРТИФІКАТ

Анни Лошак

УЧАСНИ(КА)ЦІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

СИНЕРГІЯ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ДУАЛЬНОЇ
ОСВИТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВИТИ

Кількість академічних годин - 6

РЕКТОР УНІВЕРСИТЕТУ
АКАДЕМІК МИКОЛА Н.

ДЕКАН ФАКУЛЬТЕТУ
ПРОФЕСОР СВІТЛАНА СТРИЛЕЦЬ

11-12 червня 2021 р

**CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ
STUDENTEASCĂ
CU PARTICIPARE
INTERNAȚIONALĂ**

**СТУДЕНЧЕСКАЯ
НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
С МЕЖДУНАРОДНЫМ
УЧАСТИЕМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНИГОВСКИЙ КОЛЕГИУМ» ИМЕНИ Т.Г. ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА**

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL
(cu sediul la Chișinău)**

**UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA,
CENTRUL DE PLASAMENT AL COPILULUI PE LÂNGĂ FUNDAȚIA REGINA
PACIS**

COLEGIUL „ALEXEI MATEEVICI” DIN CHIȘINĂU

COLEGIUL „VASILE LUPU” DIN ORHEI

28 aprilie 2021, ora 9:30

Atelierul 16//Научная секция 16

*Probleme actuale ale psihopedagogiei în învățământului general//
Актуальные проблемы психопедагогики общего образования*

<https://meet.google.com/yaf-swwq-bvn>

Comunicări//Научные сообщения

АНТОНЕНКО Наталия Сергеевна

Магистр Факультета Дошкольного, Начального Образования и Искусств Национального Университета «Черниговский коллегиум» имени Т.Г. Шевченко, Чернигов, Украина

Особенности организации досуговой деятельности младших школьников как возможности для творчества, саморазвития, самореализации и самосовершенствования

ВИНОГРАДСКАЯ Елена Сергеевна,

Магистр Факультета Дошкольного, Начального Образования и Искусств Национального Университета «Черниговский коллегиум» имени Т.Г. Шевченко, Чернигов, Украина

Педагогические условия формирования эмоционального интеллекта младших школьников

КОВАЛЕНКО Вадислав Сергеевич

Магистр Факультета Дошкольного, Начального Образования и Искусств Национального Университета «Черниговский коллегиум» имени Т.Г. Шевченко, Чернигов, Украина

Технологии развития интереса школьников к традиционной джазовой культуре

ЛОШАК Анна Юрьевна

Магистр Факультета Дошкольного, Начального Образования и Искусств Национального Университета «Черниговский коллегиум» имени Т.Г. Шевченко, Чернигов, Украина

Психолого-педагогические основы познавательного развития в работе с детьми дошкольного возраста

ЛИХОШЕРСТ Дмитрий Николаевич

Магистрант Технологического Факультета Национального Университета «Черниговский коллегиум» имени Т.Г. Шевченко, Чернигов, Украина

Психолого-педагогические условия формирования информационной компетентности учеников профессиональных лицеев на занятиях кружка по информатике

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
Вища школа суспільних наук «PEDAGOGIUM», м. Варшава
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Бердянський державний педагогічний університет
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
Вінницький державний педагогічний університет
ім. Михайла Коцюбинського
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

СИНЕРГІЯ ФОРМАЛЬНОЇ,
НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

11-12 червня 2021 року

Чернігів

УДК 378:373.2/.3.091.12.011.3-051(082)
С38

Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (11-12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Чернігів, 2021. 161 с.

*Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 10 від 30.06.2021 р.)*

Публікується в авторському варіанті

Відповідальність за зміст та достовірність інформації (тез) несуть автор(и)

УДК 378:373.2/.3.091.12.011.3-051(082)
С38

Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (11-12 червня 2021 року, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Чернігів, 2021. 161 с.

*Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 10 від 30.06.2021 р.)*

Публікується в авторському варіанті

Відповідальність за зміст та достовірність інформації (тез) несуть автор(и)

ВИКОРИСТАННЯ «ОГЛЯДІВ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Марчук О. О. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна..... 104

КРИТЕРІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мельничук Л. Б. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С. Дем'янчука», м. Рівне, Україна..... 106

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КУРСУ «МІЖКУЛЬТУРНІ КОМУНІКАЦІЙНІ СТУДІЇ» ПРОЄКТУ ПРОГРАМИ ERASMUS+ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Гаврілова Л. Г. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна.....110

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мехоношина О. В. – студент Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне, Україна

Науковий керівник: Міськова Н. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти Міжнародного економіко – гуманітарного університету імені академіка С. Дем'янчука, м. Рівне, Україна..... 112

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Хом'як О. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна..... 116

МЕНЕДЖМЕНТ І УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТІ ЯК ПСИХОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Міненко А. О. – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

Лошак А. Ю. – студент Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.....120

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ФАКУЛЬТЕТІ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ І МИСТЕЦТВ У ПЕРІОД КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Стрілецька Н. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна.....123

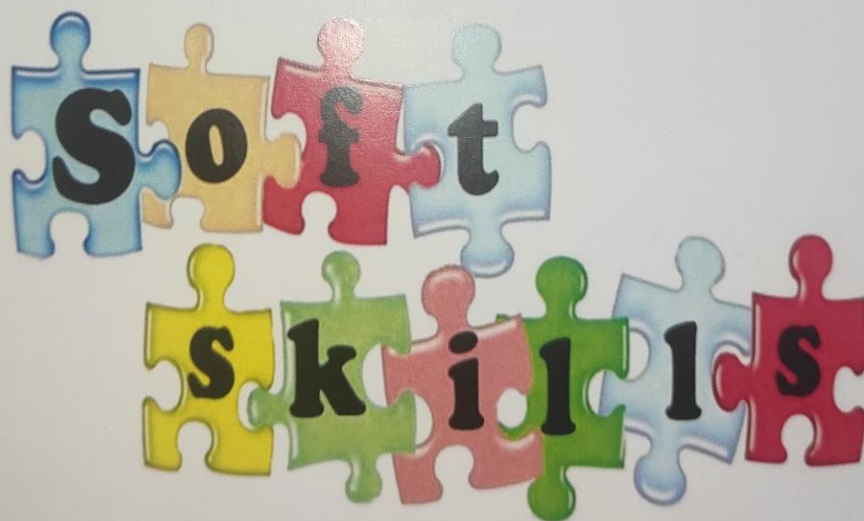
СУЧАСНІ ВИМОГИ СУСПІЛЬСТВА ДО ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Сойко І. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне, Україна..... 128

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

Розвиток soft skills у дітей дошкільного віку

Чернігів – 2021

УДК 373.31

Колективна збірка soft skills

Автори:

Коршун Т, Маслак К, Лошак А, Шиш Ю, Мікрюкова В,
Зацаринна А, Саннікова А.

Рецензенти:

Богдан Т.М к. пед. н, доцент кафедри дошкільної, початкової освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г
Шевченка

Коновальчук М.В к. пед. н, доцент кафедри дошкільної, початкової
освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені
Т.Г Шевченка

Науковий керівник:

Смолянко Ю.М к. пед. н, старший викладач кафедри дошкільної,
початкової освіти Національного університету «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г Шевченка

Розвиток Soft skills у дітей дошкільного віку: навчально-
методичний посібник / під. ред. Коршун Т., Лошак А., Шиш Ю.,
Мікрюкової В., Зацаринної А., Саннікової А./ м. Чернігів: ФОП
Баликіна С.М., 2021 – 24 с.

УДК 373.31

GB531179

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Лошак Анна Юріївна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Розвиток емоційного інтелекту дошкільників. Практичні поради»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]
та отримав(ла) практичні і теоретичні
знання та навички згідно з темою вебінара

Т. М. Здравчева

Авторка вебінара, дефектологиня, практична психологиня,
вчителька початкових класів. Є засновницею та керівницею
дитячого клубу раннього розвитку дітей в м. Києві, ЄДРПОУ 41526967

І. М. Литвиненко
Директор ТОВ «Всеосвіта»

Дата видачі
12.01.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

G110716

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Лошак Анна Юріївна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Елементи STEM-освіти у закладі дошкільної освіти»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та отримав(ла) практичні і теоретичні
знання та навички згідно з темою вебінара

Ю. В. Комаринська

Авторка вебінара, вчителька хімії і біології,
аспірантка Ніжинського державного
університету ім.Миколи Гоголя.

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі
11.03.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

Лошак А. Ю., Міненко А. О.

**Методичні рекомендації для розвитку пізнавальних
інтересів дітей старшого дошкільного віку
в навчально-ігровому середовищі**

